

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาการสื่อสารมรดกทางวัฒนธรรมของชนชาติหลีในบริบทของสื่อหลอมรวม โดยผู้วิจัยได้แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารที่ได้ทำการศึกษาเอกสารทั้งในด้านการวรรณกรรม และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาใช้เป็นกรอบ และแนวทางในการอธิบายและวิเคราะห์ถึงการพัฒนาศักยภาพพิธีกรบนสื่อออนไลน์ โดยมีรายละเอียดต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

- 2.1 บริบททางประวัติศาสตร์เกี่ยวกับมรดกทางวัฒนธรรมของชนชาติหลี
- 2.2 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการสื่อสาร
- 2.3 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับมรดกทางวัฒนธรรม
- 2.4 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับสื่อหลอมรวม
- 2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 บริบททางประวัติศาสตร์เกี่ยวกับมรดกทางวัฒนธรรมของชนชาติหลี

เมืองตงฟาง มณฑลไห่หนาน เป็นแหล่งรวมมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชนชาติหลีที่หลากหลายและอุดมสมบูรณ์ พวกเขาดำรงชีวิตแบบง่าย ๆ โดยการปลูกพืชอย่างมัน เผือก และกล้วย อาศัยอยู่ในบ้านดินมุงฟาง เกือบของป่า และถักทอชุดเพื่อบูชา หรือแลกขาย มรดกเหล่านี้เป็นตัวแทนความทรงจำทางประวัติศาสตร์ ผลงานแห่งภูมิปัญญา และจิตวิญญาณแห่งชาติพันธุ์อันเป็นเอกลักษณ์ของชาวหลี อย่างไรก็ตาม ภายใต้การพัฒนาอย่างรวดเร็วของสังคมสมัยใหม่ การสืบทอดและการเผยแพร่มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชนชาติหลี กำลังเผชิญความท้าทายมากมาย องค์การยูเนสโก (UNESCO, 2003) ได้ให้คำนิยามของมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ว่าเป็นองค์ประกอบทางวัฒนธรรมที่ไม่เป็นวัตถุ เช่น ภาษา พิธีกรรม ความเชื่อ และภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการสร้างอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ การอนุรักษ์องค์ความรู้เหล่านี้จึงต้องอาศัยการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ และการมีส่วนร่วมของชุมชน การผสมผสานเทคโนโลยีดิจิทัลและสื่อดั้งเดิมเพื่อสร้างการรับรู้และการมีส่วนร่วมที่หลากหลายต่อมรดกทางวัฒนธรรมของชนชาติหลี เพื่อเข้าถึงผู้ชมที่หลากหลาย สร้างประสบการณ์ที่ดื่มด่ำ และส่งเสริมการอนุรักษ์และสืบทอดวัฒนธรรมหลี

2.1.1 แหล่งกำเนิดและวิวัฒนาการของวัฒนธรรมชนชาติหลีในเมืองตงฟาง

- 1) ความเชื่อมโยงทางประวัติศาสตร์ระหว่างบรรพบุรุษชนชาติหลีกับเมืองตงฟาง

เมืองตงฟางมีประวัติศาสตร์ยาวนานกว่า 2,000 ปี นับตั้งแต่สมัยราชวงศ์ฮั่นที่มีการจัดตั้งอำเภอจีหลง (Jiulong County) ก่อนที่การจัดตั้งเขตการปกครองแบบจว้น/เซี่ยนจะเริ่มต้นการเผยแพร่วัฒนธรรมฮั่น ดินแดนอันน่าอัศจรรย์แห่งนี้ได้เป็นแผ่นดินอันอุดมที่บรรพบุรุษชนเผ่าหลีได้ตั้งถิ่น

ฐานและสืบเผ่าพันธุ์มาแต่เดิม ในการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ บรรพบุรุษชาวหลีได้สร้างสรรค์วัฒนธรรมอันเป็นเอกลักษณ์มากมาย ตัวอย่างเช่น "เรือนทรงเรือ" ที่บรรพบุรุษชนชาติหลี คิดค้น และยังคงสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน นับเป็นสิ่งประดิษฐ์ทางประวัติศาสตร์ที่เกิดจากการเปลี่ยนผ่านจากการอยู่อาศัยบนต้นไม้สู่การอยู่อาศัยในเรือนเพื่อปรับตัวให้เข้ากับสภาพธรรมชาติของเกาะไหหลำ แม้ว่าในสายตาปัจจุบันเรือนทรงเรืออาจดูเรียบง่าย แต่เมื่อมองผ่านเลนส์ทางประวัติศาสตร์แล้ว นี่คือการก้าวหน้าอันยิ่งใหญ่ของมนุษยชาติในยุคโบราณ เมืองฟางตงไม่เพียงเป็นถิ่นอาศัยของบรรพบุรุษชนเผ่าหลีเท่านั้น แต่ยังเป็นแหล่งกำเนิดสำคัญของวัฒนธรรมชนเผ่าหลีอีกด้วย ที่นี่เป็นที่เล่าขานตำนานปรัมปราเกี่ยวกับการเกิดใหม่ของมนุษยชาติหลังผ่านพ้นภัยพิบัติ ตลอดจนเรื่องราวความรักอันโรแมนติกที่ถูกขับขานอย่างต่อเนื่องในกระแสธารแห่งประวัติศาสตร์ ได้หล่อหลอมกลุ่มคนที่มีจิตใจเบิกบานและเปิดกว้างสืบทอดเชื้อสายวงศ์ตระกูลของบรรพบุรุษชนเผ่าหลี และสร้างสรรค์วัฒนธรรมดั้งเดิมอันเลอเลิศมากมาย (ผู้จัดการออนไลน์, 2563)

2) วิวัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของมรดกทางวัฒนธรรมชนชาติหลี

1. เรือนทรงเรือของชนเผ่าหลีมีประวัติความเป็นมายาวนาน หลักฐานเกี่ยวกับมรดกทางวัฒนธรรมของชนชาติ หลีถูกบันทึกไว้ตั้งแต่สมัยราชวงศ์ซ่งในผลงาน *Treatises of the Supervisor and Guardian of the Cinnamon Sea* โดย ฟาน เฉิงต้า บรรพบุรุษชนเผ่าหลีซึ่งอาศัยอยู่ในป่าดิบชื้นแถบภูเขา ได้ใช้วัสดุท้องถิ่น เช่น ไม้ ไม้ และหวาย ซึ่งเป็นวัสดุทั่วไปในป่าดิบชื้น มาทำเป็นโครงเรือน มุงหลังคาด้วยหญ้าคา สร้างให้ชายคาเรือนจรดพื้นดิน ผังและชายคาเป็นเนื้อเดียวกันซึ่งมีประสิทธิภาพดี ในการกันความชื้นและกันความร้อน "เรือนทรงเรือ" แบบนี้ ซึ่งเหมาะกับสภาพการดำรงชีวิตในป่าดิบชื้นร้อน สะท้อนให้เห็นถึงภูมิปัญญาการอยู่รอดของชนเผ่าหลีบนเกาะที่มีภูมิประเทศเป็นภูเขาและป่าดิบชื้น เศรษฐกิจและสังคมในเขตพื้นที่ชนกลุ่มน้อยของไหหลำพัฒนาขึ้นอย่างต่อเนื่อง เรือนหญ้าคาซึ่งเคยแพร่หลายทั่วไปในป่าดิบชื้นแถบภูเขาของเกาะไหหลำ ก็ค่อยๆ ถูกแทนที่ด้วยเรือนอิฐมอญ พ.ศ. 2551 (ค.ศ. 2008) เทคนิคการสร้างเรือนทรงเรือของชนเผ่าหลี" ถูกบรรจุไว้ในบัญชีรายชื่อมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมแห่งชาติชุดที่สอง ทำให้เรือนทรงเรือชุดสุดท้ายของชนเผ่าหลีได้รับการอนุรักษ์ไว้ในฐานะหลักฐานทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของชนเผ่าหลี พ.ศ. 2552 (ค.ศ. 2009) รัฐบาลได้ลงทุนสร้างหมู่บ้านใหม่ไปฉา ชาวบ้านได้ย้ายไปอาศัยรวมกันที่เรือนอิฐมอญ ส่วนหมู่บ้านเก่าไปฉาได้รับการอนุรักษ์ไว้ทั้งหมู่บ้าน เพื่อไม่ให้เทคนิคการสร้างเรือนทรงเรือของชนเผ่าหลีสูญหายไป มณฑลไหหลำและรัฐบาลเมืองฟางตงได้จัดอบรมเทคนิคการสร้างเรือนทรงเรือหลายรุ่น ปัจจุบันได้ฝึกอบรมและรับรองผู้สืบทอดเทคนิคการสร้างเรือนทรงเรือแล้ว 10 คนที่หมู่บ้านไปฉา นอกจากนี้ รัฐบาลยังได้จัดสรรงบประมาณเพื่อจ้างผู้สืบทอดเหล่านี้ให้รับผิดชอบงานบำรุงรักษาประจำวันของเรือนทรงเรือในหมู่บ้านไปฉา ทำให้เรือนทรงเรือของหมู่บ้านไปฉาสามารถทนทานต่อการกัดกร่อนของกาลเวลาและสภาพอากาศได้ (สำนักข่าวซินหัว, 2567)

2. เทคนิคการทอผ้าแบบดั้งเดิมของกลุ่มชาติพันธุ์หลี มีประวัติยาวนานกว่า 3,000 ปี ถือเป็นงานทอที่เก่าแก่ที่สุดในประวัติศาสตร์การทอของจีน จนถูกเรียกว่า "ฟอสซิลที่มีชีวิต" เทคนิคการทอ

นี้มี 4 ขั้นตอน คือ การปั่น การย้อม การทอ และการปัก ชาวหลีสามารถเปลี่ยนเส้นใยฝ้าย กล้วยา และเส้นใยอื่นๆ ให้เป็นเครื่องแต่งกาย ผ้าเช็ดหน้า และผ้าที่ใช้ในชีวิตประจำวันและโอกาสพิเศษ เช่น ชุดแต่งงานแบบดั้งเดิม เทศกาลตรุษจีนของกลุ่มชาติพันธุ์เซียง เป็นประเพณีที่ยิ่งใหญ่และสำคัญที่สุดของกลุ่มชาติพันธุ์เซียง ตรงกับวันแรกของเดือน 10 ตามปฏิทินจีน ประเพณีนี้เป็นการเฉลิมฉลองการเก็บเกี่ยวและขอพรให้มีสันติสุข เป็นพิธีกรรมที่เรียบง่าย ที่เป็นอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์เซียง สะพานไม้แบบโค้งเป็นสะพานที่มีเอกลักษณ์ในมณฑลชานซีฝั่งตะวันออกของจีน โดยเฉพาะผู้เจียนและ เจ้อเจียง สะพานนี้ออกแบบและก่อสร้างด้วยเทคนิคการเจาะรูและทำเดือย (Mortise and Tenon) ถือเป็นภูมิปัญญาการออกแบบและสร้างสะพานที่เป็นเอกลักษณ์ของจีน ถึงแม้ว่ากระแสวัฒนธรรมการทอผ้าของชาติพันธุ์ต่างๆ ถูกปรับเปลี่ยนไปตามสมัยนิยมจากวัฒนธรรมที่เหนือกว่า แต่ชาวหลี ก็ยังสามารถรักษาวัฒนธรรมการแต่งกายโดยการทอผ้าตามแบบฉบับดั้งเดิมในแบบอดีตไว้ได้อย่างเข้มแข็ง จนถึงปัจจุบัน ทำให้ผ้าของชาวหลีได้รับการขึ้นทะเบียนเทคนิคการทอผ้าแบบดั้งเดิมของกลุ่มชาติพันธุ์หลี ซึ่งประกอบด้วยการปั่นด้าย การย้อมสี ทักทอ และปักร้อยเข้าสู่รายการตัวแทนมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ของมนุษยชาติเป็นมรดกขององค์การยูเนสโก ได้รับการคุ้มครองเร่งด่วนเมื่อวันที่ 5 เดือนธันวาคม 2552 ซึ่งเทคนิคการทอผ้าแบบดั้งเดิมของกลุ่มชาติพันธุ์หลีเป็น 1 รายการที่องค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) ได้ขึ้นทะเบียนเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ของจีนจากทั้งสิ้น 44 รายการ (UNESCO, 2003)

รายละเอียดการทอผ้าลายปักหลี การปั่นด้ายใช้เส้นใยฝ้ายหรือไหม ปั่นด้วยมือให้ได้เส้นที่สม่ำเสมอ โดยวัสดุที่ใช้คือพืชสมุนไพร เปลือกไม้ และดิน เพื่อให้ได้สีที่ทนทานและมีความหมายเชิงสัญลักษณ์ ใช้ก๊อแบบดั้งเดิม ทอเป็นพื้นก่อนเพิ่มลวดลาย และใช้เทคนิคการปักมือ เพื่อสร้างลวดลายที่มีมิติและความละเอียด ลวดลายบนผ้ามักเล่าเรื่องราววิถีชีวิต ธรรมชาติ และความเชื่อของชาวหลี ลายเรขาคณิตสื่อถึงความสมดุลและความกลมกลืนในชีวิต ลายสัตว์และธรรมชาติ เช่น ปลา ดอกไม้ หรือภูเขา แสดงถึงความอุดมสมบูรณ์และความเชื่อทางจิตวิญญาณ ลายเชิงสัญลักษณ์ ใช้ในพิธีกรรม เช่น งานแต่งงานหรือการเฉลิมฉลอง เพื่อสื่อถึงความเป็นสิริมงคล สะท้อนวิถีชีวิตและความเชื่อ สีและลวดลายมีความหมายเชิงสัญลักษณ์ เช่น สีแดงแทนความสุข สีดำแทนความมั่นคง การทอผ้าลายปักหลีไม่ใช่เพียงงานหัตถกรรม แต่เป็น มรดกทางวัฒนธรรมที่สะท้อนอัตลักษณ์ ความเชื่อ และภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์หลี โดยมีความโดดเด่นทั้งในด้านเทคนิคการผลิตและความหมายเชิงสัญลักษณ์ที่สืบทอดมาหลายร้อยปี และยังคงได้รับการอนุรักษ์และเผยแพร่ในระดับสากลจนถึงปัจจุบัน

3. เครื่องปั่นดินเผาของชนชาติหลี (Li ethnic group) เป็นภูมิปัญญาดั้งเดิมที่ใช้ในการขึ้นรูปภาชนะดินเผา โดยอาศัยการหมุนด้วยมือหรือเท้าแทนการใช้กงล้อหมุนแบบสมัยใหม่ ทำให้ได้รูปทรงที่มีเอกลักษณ์เฉพาะและสะท้อนวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์หลีในเกาะไหหลำ ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน การทำเครื่องปั่นดินเผาแบบดั้งเดิมที่ไม่ใช้ล้อหมุน แต่ใช้การปั่นด้วยมือและเผาแบบเปิด เป็นหนึ่งในงานหัตถกรรมที่สำคัญ ควบคู่กับการทอผ้าลายปักหลี ได้รับการยกย่องว่าเป็น มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ เนื่องจากสะท้อนวิถีชีวิต ความเชื่อ และความชำนาญเชิงช่างที่สืบทอดจาก

รุ่นสู่รุ่น ซึ่งได้รับการยกย่องเป็นมรดกทางวัฒนธรรมระดับชาติ (Chen, 2019)

ลักษณะและเทคนิคการทำ การขึ้นรูปใช้มือปั้นหรือใช้แท่นหมุนที่ขับเคลื่อนด้วยเท้า ไม่ใช่เครื่องหมุนไฟฟ้า ใช้ดินเหนียวจากท้องถิ่น มีความเหนียวและทนไฟสูง การตกแต่งใช้การขีด ขีด หรือ กัดลายเรขาคณิตและลายธรรมชาติลงบนผิวภาชนะ เเผาในเตาแบบดั้งเดิมที่ใช้ฟืนหรือถ่าน ทำให้ได้สีสนิม ธรรมชาติ เช่น น้ำตาล แดง หรือดำ รูปแบบเป็นภาชนะใช้สอย เช่น หม้อ ไห กาน้ำ และถ้วย ใช้ในชีวิตประจำวัน หรือใช้ในพิธีกรรม งานแต่งงาน งานศพ หรือพิธีบูชา ลวดลายมักเป็นลายเรขาคณิตหรือ ลายธรรมชาติ สื่อถึงความอุดมสมบูรณ์และความเชื่อทางจิตวิญญาณ เครื่องปั้นดินเผาของชนชาติหลีเป็นงานหัตถกรรมที่ผสมผสานทักษะ เทคนิค และความเชื่อทางวัฒนธรรมเข้าด้วยกัน มีเอกลักษณ์เฉพาะที่ต่างจากเครื่องปั้นดินเผาของไทย เช่น เครื่องสังคโลกหรือเครื่องเบญจรงค์ ซึ่งใช้เทคนิคการเคลือบและการตกแต่งที่ละเอียดกว่า แต่ของหลีจะเน้นความเรียบง่ายและความหมายเชิงสัญลักษณ์มากกว่า

2.1.2 อุปสรรคในการเผยแพร่มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมชนชาติหลีสู่ภายนอก

1) จิตสำนึกในการสืบทอดไม่เพียงพอ ภายใต้การพัฒนาอย่างรวดเร็วของสังคมสมัยใหม่และการหลั่งไหลของวัฒนธรรมหลากหลาย การสืบทอดมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมชนชาติหลี กำลังเผชิญปัญหาความตระหนักที่อ่อนแอ ด้านหนึ่ง การพัฒนาเศรษฐกิจและการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตทำให้คนรุ่นใหม่ชนชาติหลี มีแนวโน้มแสวงหาความทันสมัย กระแสนิยมสมัยใหม่ และชีวิตแบบเมืองมากกว่า ขาดความสนใจและการรับรู้ในมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมดั้งเดิมของชนชาติหลี คนหนุ่มสาวจำนวนมากมองว่าเทคนิคดั้งเดิมของชนชาติหลี เช่น เทคนิคการทอ ย้อมสี และเทคนิคการสร้างเรือนทรงเรือลำสมัยและซับซ้อนเกินไป ไม่ยอมเสียเวลาและความพยายามในการเรียนรู้และสืบทอด จากการสำรวจพบว่า ปัจจุบันมีผู้เชี่ยวชาญงานหัตถกรรมดั้งเดิม ได้แก่ การปั่นฝ้าย ย้อมสี ทอผ้า และปักลวดลายของชนชาติหลี เหลือไม่ถึง 20,000 คน และส่วนใหญ่เป็นผู้สูงวัยและวัยกลางคน มีคนรุ่นใหม่อยู่ในสัดส่วนน้อยมาก อีกด้านหนึ่ง ระบบการศึกษาสมัยใหม่ให้ความสำคัญกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมชนเผ่าหลีไม่เพียงพอ ในหลักสูตรการเรียนการสอนของโรงเรียน การบูรณาการเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมชนเผ่าหลีมีน้อย ทำให้นักเรียนขาดการเรียนรู้อย่างเป็นระบบเกี่ยวกับอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ตนเอง สิ่งนี้นำไปสู่ความรู้สึกผูกพันทางวัฒนธรรมและสำนึกทางประวัติศาสตร์ในวัฒนธรรมชนชาติหลีของคนรุ่นใหม่ไม่เพียงพอ และจิตสำนึกในการสืบทอดก็ยิ่งอ่อนแอ

2) ความท้าทายในการอนุรักษ์วัฒนธรรม การอนุรักษ์มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมชนชาติหลีกำลังเผชิญความตึงเครียดทางสังคมกับการพัฒนาสมัยใหม่ กระบวนการกลายเป็นเมืองที่เพิ่มขึ้นและการพัฒนาการท่องเที่ยว ทำให้ชุมชนดั้งเดิมและภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรมของชนเผ่าหลีเผชิญภาวะเสี่ยงต่อการสูญเสียทางวัฒนธรรม ตัวอย่างเช่น เรือนทรงเรือชนเผ่าหลีบางหลังถูกทุบทิ้งหรือปรับเปลี่ยนโครงสร้างเป็นอาคารสมัยใหม่ ซึ่งทำลายคุณค่าทางประวัติศาสตร์ดั้งเดิมและระบบนิเวศทางวัฒนธรรม ในเวลาเดียวกัน การพัฒนาการท่องเที่ยวที่มากเกินไปก็อาจนำไปสู่การทำให้เป็นสินค้า (Commodification) และการทำให้ต้นทุนของวัฒนธรรมชนเผ่าหลี สูญเสียแก่นสารทางวัฒนธรรมและ

คุณค่าดั้งเดิมไป นอกจากนี้การอนุรักษ์มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมชนเผ่าหลียังเผชิญปัญหาการขาดแคลนงบประมาณและทรัพยากรมนุษย์ การอนุรักษ์และสืบทอดมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมชนเผ่าหลีต้องการการลงทุนด้านงบประมาณจำนวนมาก ซึ่งครอบคลุมการอนุรักษ์วัตถุทางวัฒนธรรม การสืบทอดทักษะ และการสื่อสารทางวัฒนธรรม อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันการลงทุนจากรัฐบาลและสังคมสำหรับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมชนเผ่าหลียังคงค่อนข้างจำกัด ไม่สอดคล้องกับความต้องการเชิงปฏิบัติในเวลาเดียวกัน ผู้ปฏิบัติงานด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรมก็ขาดแคลนอย่างมาก ขาดความสามารถในการศึกษาวิจัยเชิงลึกและอนุรักษ์มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมชนเผ่าหลี

ชนชาติหลีเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีถิ่นฐานหลักอยู่ใน เมืองตงฟาง มณฑลไห่หนานของประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนเป็นเมืองที่ไม่ค่อยมีนักท่องเที่ยวรู้จักมากนัก แต่มีเสน่ห์เฉพาะตัว ทั้งชายหาดที่เงียบสงบ วิถีชีวิตหินริมทะเล และวัฒนธรรมชนเผ่าหลีที่ยังคงรักษาไว้ได้ดี นอกจากนี้ยังมีพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เช่น Osheli Culture and Ecotourism Area ที่มีภูมิประเทศป่าฝนเขตร้อนและอ่างเก็บน้ำต่ากังปา ซึ่งเป็นทะเลสาบเทียมใหญ่ที่สุดอันดับสองของเกาะไห่หนาน มีวัฒนธรรมเฉพาะที่สะท้อนผ่านพิธีกรรมพื้นบ้าน ดนตรี การแต่งกาย และภาษา ซึ่งล้วนเป็นองค์ประกอบของมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ อย่างไรก็ตาม การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเทคโนโลยีส่งผลให้การสืบทอดองค์ความรู้เหล่านี้เริ่มลดลง จึงเกิดความจำเป็นในการพัฒนาการสื่อสารเพื่อการอนุรักษ์อย่างยั่งยืน

2.2 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการสื่อสาร

2.2.1 องค์ประกอบการสื่อสาร

องค์ประกอบการสื่อสาร (Communication Factors) คือ ปัจจัยที่ต้องมีในปฏิบัติการสื่อสารครบถ้วนทุกครั้ง ซึ่งกระบวนการอันประกอบด้วย การปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์และการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องขององค์ประกอบเหล่านี้ก่อให้เกิดระบบการสื่อสาร โดยทั่วไปกระบวนการสื่อสารถือว่าประกอบด้วยองค์ประกอบพื้นฐานหกประการ ได้แก่ แหล่งสาร (Information Source) ผู้เข้ารหัสสาร (Communicator) ผู้ถอดรหัส (Receiver) สารสนเทศ (Message) ช่องทางสื่อ (Medium) และปฏิกิริยาตอบสนอง (Feedback) (Dong Lu, 2560) ใช้กรณีมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมชนเผ่าหลีเป็นตัวอย่าง แหล่งสารคือตัวบททางวัฒนธรรมมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมชนเผ่าหลีเอง ซึ่งรวมถึงวรรณกรรมมุขปาฐะ ดนตรีชาติพันธุ์ นาฏศิลป์ดั้งเดิม งานหัตถศิลป์ ฯลฯ องค์ประกอบเหล่านี้คือจุดกำเนิดสาร

ผู้เข้ารหัสสารอาจเป็นผู้ถือครองภูมิปัญญามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมชนเผ่าหลี สถาบันทางวัฒนธรรม รัฐบาล หรือนักวิจัยทางวัฒนธรรมผู้ศึกษาวัฒนธรรมชนเผ่าหลีอย่างลึกซึ้ง มีหน้าที่รวบรวมทางวัฒนธรรม จัดระบบสารสนเทศ และถ่ายทอดสารทางวัฒนธรรม ผู้ถอดรหัสหมายถึงกลุ่มเป้าหมายซึ่งอาจรวมถึงสาธารณชนเชิงวัฒนธรรม นักเรียน นักวิชาการวัฒนธรรม และกลุ่มสังคมในวงกว้าง สารสนเทศหมายถึงเนื้อหาสาระที่สื่อสารโดยเฉพาะ เช่น บริบททางประวัติศาสตร์ ลักษณะทางสุนทรียศาสตร์ และคุณค่าการถ่ายทอดของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมชนเผ่าหลี ช่องทางสื่อหมายถึงพาหะสารสนเทศในระบบนิเวศสื่อหลอมรวมรูปแบบสื่อมีความหลากหลาย รวมถึงสื่อมวลชนดั้งเดิมอย่างโทรทัศน์ วิทยุ

หนังสือพิมพ์ และสื่อดิจิทัลอย่างโซเชียลมีเดีย แพลตฟอร์มวิดีโอสั้น การถ่ายทอดสด เป็นต้น การใช้การผสมผสานสื่อเหล่านี้สามารถเพิ่มประสิทธิผลการสื่อสารและการครอบคลุมทางสังคม ปฏิริยาตอบสนองหมายถึงการรับรู้ทางวัฒนธรรมและการตอบสนองของผู้รับสารหลังได้รับข้อมูล ซึ่งเป็นข้อมูลเชิงประเมินสำคัญสำหรับผู้ส่งสารในการปรับการสื่อสาร

กระบวนการสื่อสาร (Communication Process) คือ ปฏิบัติการพลวัตซึ่งสารทางวัฒนธรรมถูกส่งจากแหล่งกำเนิด (ผู้ส่งสาร) ผ่านโครงข่ายสื่อ (สื่อ) ไปยังกลุ่มผู้รับเป้าหมาย (ผู้ชม) โดยคาดหวังให้เกิดผลกระทบทางสังคม กระบวนการนี้ไม่เพียงรวมการถ่ายทอดสาร แต่ยังรวมถึงการเข้ารหัสทางวัฒนธรรม (Encoding) การตีความสาร (Decoding) และการตอบรับ ในกระบวนการสื่อสาร กลไกการเข้ารหัส-ถอดรหัสมีความสำคัญเท่าเทียมกัน ใช้กรณีการสื่อสารมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมชนเผ่าหลีเป็นตัวอย่าง การเข้ารหัสทางวัฒนธรรมหมายถึงวิธีการที่ผู้เข้ารหัสสารแปลงเนื้อหาทางวัฒนธรรมให้อยู่ในรูปแบบสื่อที่เหมาะสมสำหรับการสื่อสาร เช่น ผ่านสารคดีวัฒนธรรม เนื้อหาโซเชียลมีเดีย หรือหลักสูตรการศึกษาดิจิทัล ส่วนการตีความสารคือวิธีการที่ผู้รับสารเข้าใจและสร้างความหมายทางวัฒนธรรม

กลไกเชิงสัญลักษณ์ที่มีประสิทธิภาพสามารถรับประกันความเที่ยงตรงทางวัฒนธรรมและการรับรู้ที่ถูกต้อง นอกจากนี้ ในกระบวนการสื่อสารอาจถูกรบกวนจากปัจจัยรบกวนทางวัฒนธรรม เรียกว่า "สัญญาณรบกวนทางวัฒนธรรม" (Cultural Noise) เช่น อุปสรรคทางเทคโนโลยี ช่องว่างทางวัฒนธรรมที่ส่งผลต่อการรับรู้สาร เป็นต้น

องค์ประกอบหลักของการสื่อสารประกอบด้วย การวิเคราะห์กลุ่มเป้าหมาย การกำหนดวัตถุประสงค์การสื่อสาร การออกแบบเนื้อหาสาร การเลือกช่องทางการสื่อสาร การวางแผนช่วงเวลาการสื่อสาร งบประมาณและการจัดสรรทรัพยากร และการประเมินผลสัมฤทธิ์และปรับปรุงตามข้อมูลป้อนกลับ

1) การวิเคราะห์กลุ่มเป้าหมาย

ในการสื่อสาร "กลุ่มเป้าหมาย" หมายถึง กลุ่มคนเฉพาะที่กิจกรรมการสื่อสารมุ่งเป้าไป กลุ่มเหล่านี้มีลักษณะเฉพาะด้านอายุ เพศ ภูมิภาค ความสนใจ ฯลฯ การทำความเข้าใจเชิงลึกและการกำหนดกลุ่มผู้รับสารอย่างแม่นยำส่งผลโดยตรงต่อการสร้างเนื้อหาสาร การเลือกช่องทางการสื่อสาร การกำหนดช่วงเวลาและความถี่ ตลอดจนประสิทธิผลการสื่อสารขั้นสุดท้าย ถือเป็นเงื่อนไขสำคัญเบื้องต้นสำหรับการกำหนดรูปแบบการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ การวิเคราะห์กลุ่มเป้าหมายครอบคลุมหลายมิติ เช่น ลักษณะประชากรศาสตร์ ลักษณะทางจิตวิทยา ลักษณะพฤติกรรม และรูปแบบการใช้สื่อ (Wang Yuqi, 2565)

การวิเคราะห์กลุ่มเป้าหมาย ควรคำนึงถึงภูมิหลังทางสังคมวัฒนธรรมของผู้รับสาร เนื่องจากสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรมที่แตกต่างกันส่งผลต่อการตีความข้อมูลและการตอบสนองพฤติกรรมของผู้รับสาร นอกจากนี้ควรให้ความสำคัญกับความหลากหลายของผู้รับสาร ผู้สื่อสารจำเป็นต้องระบุและทำความเข้าใจลักษณะและความต้องการของกลุ่มย่อยต่างๆ เพื่อให้บรรลุการสื่อสารแบบเฉพาะบุคคลและมีความแตกต่าง

จากข้อมูลของสำนักงานสถิติแห่งชาติจีน พ.ศ. 2566 บริษัทด้านวัฒนธรรมของจีนสร้างรายได้ 12,951.5 พันล้านหยวน เพิ่มขึ้นร้อยละ 8.2 จากปีก่อนหน้า (National Bureau of Statistics of China, 2567) สิ่งนี้บ่งชี้ว่าตลาดการบริโภควัฒนธรรมกำลังขยายตัว ซึ่งสร้างฐานผู้รับสารที่กว้างขวางสำหรับการสื่อสารมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมชนเผ่าหลี

2) การกำหนดวัตถุประสงค์การสื่อสาร

ในกระบวนการสร้างการสื่อสาร การกำหนดวัตถุประสงค์การสื่อสารเป็นขั้นตอนสำคัญในการบรรลุการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพและการส่งผ่านข้อมูล วัตถุประสงค์การสื่อสารไม่เพียงให้ทิศทางที่ชัดเจนสำหรับกิจกรรมการสื่อสาร แต่ยังเป็นเกณฑ์มาตรฐานสำหรับการประเมินผลสัมฤทธิ์

การสื่อสาร การกำหนดวัตถุประสงค์ควรเป็นไปตามหลักการ SMART (Specific, Measurable, Achievable, Relevant, Time-bound) นั่นคือ วัตถุประสงค์ควรเป็นเฉพาะเจาะจง (Specific) วัดผลได้ (Measurable) บรรลุได้ (Achievable) สอดคล้อง (Relevant) และมีกรอบเวลา (Time-bound) หลักการนี้ช่วยสร้างความมั่นใจในความชัดเจนและปฏิบัติได้ของวัตถุประสงค์ จึงเพิ่มอัตราความสำเร็จของกิจกรรมการสื่อสาร วัตถุประสงค์การสื่อสารโดยทั่วไปแบ่งเป็นสามระดับ วัตถุประสงค์เชิงกลยุทธ์ (Strategic Objectives) วัตถุประสงค์เชิงยุทธวิธี (Tactical Objectives) และวัตถุประสงค์เชิงปฏิบัติการ (Operational Objectives)

โดยวัตถุประสงค์เชิงกลยุทธ์มีความเชื่อมโยงอย่างใกล้ชิดกับวิสัยทัศน์และพันธกิจระยะยาวขององค์กร โดยทั่วไปมุ่งเน้นที่การเติบโตอย่างยั่งยืนของมูลค่าตราหรือการขยายอิทธิพลทางสังคม วัตถุประสงค์เชิงยุทธวิธีมุ่งเน้นประสิทธิผลการสื่อสารในระยะสั้นมากขึ้น เช่น การยกระดับการรับรู้เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์หรือบริการเฉพาะ การเปลี่ยนมุมมองสาธารณะต่อประเด็นใดประเด็นหนึ่ง หรือการส่งเสริมการนำไปปฏิบัติพฤติกรรมเฉพาะ วัตถุประสงค์เชิงปฏิบัติการเกี่ยวข้องกับระดับการดำเนินงานของกิจกรรมการสื่อสาร รวมถึงการเลือกช่องทางการสื่อสารที่เหมาะสม การออกแบบเนื้อหาสารที่มีประสิทธิภาพ และการกำหนดช่วงเวลาการสื่อสารที่เหมาะสม (Yang Qifei&Chen Hong, 2562)

ในยุคสื่อหลอมรวม การสื่อสารมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมชนเผ่าหลีต้องอาศัยวัตถุประสงค์และการกำหนดทิศทางทางการสื่อสารที่แม่นยำ วัตถุประสงค์การสื่อสารควรมุ่งเน้นไปที่การปกป้อง การสืบทอด และการสร้างสรรค์นวัตกรรมของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม พร้อมกับให้ความสำคัญกับการยกระดับศักยภาพ ของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมชนเผ่าหลีทั้งในและต่างประเทศ

3) การออกแบบเนื้อหาสาร

ในองค์ประกอบของการสื่อสาร การสร้างสรรค์และการออกแบบเนื้อหาสารถือเป็นหัวใจสำคัญ ซึ่งส่งผลโดยตรงว่าข้อมูลจะดึงดูดความสนใจของกลุ่มเป้าหมายและสร้างประสิทธิผลการสื่อสารตามที่คาดหวังหรือไม่ การสร้างสรรค์เป็นจิตวิญญาณของการออกแบบเนื้อหาสาร กำหนดให้ผู้สื่อสารต้องก้าวข้ามกรอบความคิดแบบดั้งเดิม และสร้างรูปแบบการแสดงออกข้อมูลที่ใหม่และน่าสนใจ การใช้การสร้างสรรค์สามารถกระตุ้นความอยากรู้อยากเห็นและความปรารถนาค้นหาของผู้รับสาร จึงเพิ่มพลังดึงดูดและโน้มน้าวใจของข้อมูล ตัวอย่างเช่น ผ่านวิธีการเล่าเรื่อง ผู้สื่อสารสามารถเปลี่ยน

แนวคิดที่เป็นนามธรรมให้เป็นสถานการณ์ที่เฉพาะเจาะจงและมีชีวิตชีวา ทำให้ผู้รับสารเกิดการสะท้อนความรู้สึกทางอารมณ์ จึงเพิ่มประสิทธิผลการสื่อสารข้อมูล การออกแบบคือการแสดงออกภายนอกของเนื้อหาสาร ซึ่งเกี่ยวข้องกับการนำเสนอเชิงทัศน์ โครงสร้างการจัดวาง และการแสดงออกทางภาษา การออกแบบที่ดีสามารถสื่อสารประเด็นหลักของข้อมูลอย่างชัดเจน พร้อมให้ประสบการณ์ทางประสาทสัมผัสที่น่าพึงพอใจ องค์ประกอบการออกแบบรวมถึงสี ภาพกราฟิก แบบอักษร และการจัดวางพื้นที่ ซึ่งทั้งหมดส่งผลต่อการรับรู้ภาพของผู้รับสารและมีอิทธิพลต่อการรับและการประมวลผลข้อมูล

สำหรับการออกแบบเนื้อหาสารในการสื่อสารมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม จำเป็นต้องเน้นคุณค่าทางวัฒนธรรมและความหมายทางประวัติศาสตร์ที่เป็นเอกลักษณ์เป็นอันดับแรก ตัวอย่างเช่น เมื่อสื่อสารเกี่ยวกับจิ้งกูด ฉ่าย ซึ่งเป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ควรแนะนำประวัติศาสตร์อันยาวนาน ทำนองเพลงท้องถิ่น และรูปแบบการแสดงอันละเอียดละไม เพื่อแสดงคุณค่าในฐานะสมบัติทางวัฒนธรรมดั้งเดิมของจีน (Li, 2566)

นอกจากนี้ เนื้อหาสารควรให้ความสำคัญกับการเล่าเรื่อง ผ่านการนำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับบุคคล ประสบการณ์การสืบทอดที่เกี่ยวข้องกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ฯลฯ สามารถทำให้ผู้รับสารเกิดการเชื่อมโยงทางอารมณ์ ใช้กรณีการปักผ้าเป็นตัวอย่าง การนำเสนอเรื่องราวความยากลำบากของช่างปักในการสืบทอดทักษะ และความรักในชีวิตและความยึดมั่นในวัฒนธรรมชาติพันธุ์ที่พวกเขาสืบทอดแทรกในผลงาน สามารถทำให้ผู้รับสารเข้าใจแก่นสารทางจิตวิญญาณของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมนี้ได้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น โดยเนื้อหาสารควรมีการมีส่วนร่วมและความรู้สึกในการร่วมสร้าง ใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีสมัยใหม่ เช่น ความเป็นจริงเสมือน (VR) ความเป็นจริงเสริม (AR) ฯลฯ เพื่อให้ผู้รับสารสามารถมีประสบการณ์ตรงกับกระบวนการผลิตหรือฉากการแสดงของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม เมื่อสื่อสารเกี่ยวกับศิลปะการตัดกระดาษ สามารถพัฒนาแอปพลิเคชันมือถือที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ผู้ใช้สามารถจำลองการสร้างสรรค์งานตัดกระดาษออนไลน์ได้ เพิ่มความสนใจและความเข้าใจในทักษะนี้ (Wang, 2565)

ทั้งนี้การออกแบบเนื้อหาสารควรปรับให้เหมาะสมกับช่องทางการสื่อสารและกลุ่มผู้รับสารที่แตกต่างกัน สำหรับคนรุ่นใหม่ สามารถใช้วิธีการแสดงออกที่สร้างสรรค์และทันสมัยมากขึ้น โดยผสมผสานมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมเข้ากับองค์ประกอบสมัยใหม่ ตัวอย่างเช่น การปรับปรุงการแสดงนาฏศิลป์พื้นบ้านดั้งเดิมให้เป็นสไตล์การเต้นร่วมสมัย และเผยแพร่ผ่านแพลตฟอร์มโซเชียลมีเดีย เพื่อดึงดูดความสนใจของคนรุ่นใหม่มากขึ้น (Liu, 2563)

4) การเลือกช่องทางการสื่อสาร

การเลือกช่องทางการสื่อสารควรขึ้นอยู่กับความเข้าใจเชิงลึกเกี่ยวกับกลุ่มเป้าหมาย และการพิจารณาอย่างรอบด้านเกี่ยวกับลักษณะเฉพาะของช่องทางต่างๆ ในยุคดิจิทัล การหลอมรวมสื่อของสื่อดั้งเดิมและสื่อใหม่ให้ทางเลือกที่หลากหลายสำหรับการเลือกช่องทางการสื่อสาร ช่องทางการสื่อสารไม่เพียงทำหน้าที่ส่งผ่านข้อมูล แต่ยังส่งผลต่อกระบวนการประมวลผลข้อมูลของผู้รับสาร ดังนั้นการเลือกช่องทางการสื่อสารที่เหมาะสมจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการรับประกันการสื่อสารข้อมูลที่ต้องการและการรับข้อมูลที่มีประสิทธิภาพจากผู้รับสาร

เมื่อเลือกช่องทางการสื่อสาร สิ่งแรกที่ต้องพิจารณาคือแบบแผนการใช้สื่อของกลุ่มเป้าหมาย ตัวอย่างเช่น ผู้รับสารรุ่นใหม่อาจชอบรับข้อมูลผ่านโซเชียลมีเดีย ในขณะที่ผู้รับสารอายุมากกว่าอาจชอบสื่อดั้งเดิมเช่นโทรทัศน์และหนังสือพิมพ์มากกว่า ประการที่สอง ขอบเขตการครอบคลุมและอิทธิพลของช่องทางการสื่อสารก็เป็นปัจจัยสำคัญที่ต้องพิจารณา ช่องทางบางช่องทางอาจมีอัตราการเข้าถึงและอิทธิพลสูงกว่าในภูมิภาคหรือกลุ่มเฉพาะ ซึ่งช่วยเพิ่มความแม่นยำและประสิทธิผลของการสื่อสาร ในการสื่อสารมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมชนเผ่าหฺลี ช่องทางที่ถูกต้องสามารถถ่ายทอดคุณค่าทางวัฒนธรรมไปยังกลุ่มเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น จำเป็นต้องพิจารณาข้อดีและข้อจำกัดของช่องทางการสื่อสารหลายรูปแบบร่วมกัน

หากกล่าวถึงสื่อดั้งเดิมเช่นโทรทัศน์และวิทยุยังคงเป็นช่องทางการสื่อสารที่สำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการเข้าถึงผู้รับสารวงกว้างและเสริมสร้างความน่าเชื่อถือของข้อมูล อย่างไรก็ตาม ด้วยการแพร่หลายของอินเทอร์เน็ตและเทคโนโลยีมือถือ โซเชียลมีเดียและแพลตฟอร์มออนไลน์ค่อยๆ กลายเป็นช่องทางใหม่สำหรับการสื่อสารมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมชนเผ่าหฺลี ช่องทางเหล่านี้มีลักษณะเชิงโต้ตอบและความสามารถในการแบ่งปันสูง สามารถขยายขอบเขตการสื่อสารข้อมูลได้อย่างรวดเร็ว (Tan Tian&Zhang Zijun, 2562)

นอกจากนี้ การบูรณาการช่องทางยังเป็นวิธีการที่มีประสิทธิภาพสำหรับการสื่อสารมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมชนเผ่าหฺลี การผสมผสานความน่าเชื่อถือของสื่อดั้งเดิมและการมีส่วนร่วมของสื่อใหม่สามารถสร้างเครือข่ายการสื่อสารที่หลากหลาย จึงเพิ่มอัตราการเข้าถึงและอิทธิพลของข้อมูล ตัวอย่างเช่น การแนะนำประวัติศาสตร์และคุณค่าทางวัฒนธรรมของผ้าโบราณชนเผ่าหฺลีผ่านสารคดีโทรทัศน์ พร้อมกับแบ่งปันกระบวนการผลิตและเรื่องราวของช่างทอผ้าผ่านโซเชียลมีเดีย สามารถดึงดูดความสนใจของผู้รับสารมากขึ้นและส่งเสริมการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรม (Li Pei, 2565)

5) การวางแผนช่วงเวลา

เมื่อกำหนดการสื่อสาร การวางแผนช่วงเวลามีบทบาทชี้ขาดในการสร้างความมั่นใจว่าข้อมูลจะไปถึงกลุ่มเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพและก่อให้เกิดปฏิกิริยาตามที่คาดหวัง ช่วงเวลาไม่เพียงรวมถึงจุดเวลาเฉพาะของการเผยแพร่ข้อมูล แต่ยังรวมถึงความถี่และจังหวะของการเผยแพร่ ซึ่งทั้งหมดต้องได้รับการออกแบบอย่างพิถีพิถันตามแบบแผนพฤติกรรมของผู้รับสารและแบบแผนการใช้สื่อ การวางแผนช่วงเวลาที่มีประสิทธิภาพกำหนดให้ผู้สื่อสารต้องมีความเข้าใจอย่างลึกซึ้งเกี่ยวกับชีวิตประจำวันของกลุ่มเป้าหมาย รวมถึงแบบแผนการสัมผัสสื่อ เวลาที่ตื่นตัว และช่วงเวลายอดนิยมนของการประมวลผลข้อมูล ตัวอย่างเช่น การวิเคราะห์ช่วงเวลาใช้งานบนโซเชียลมีเดียสามารถช่วยผู้สื่อสารกำหนดเวลาที่ดีที่สุดในการโพสต์ เพื่อเพิ่มการมีส่วนร่วมของผู้รับสารและการรับรู้ข้อมูลให้สูงสุด

6) การประเมินผลสัมฤทธิ์และการปรับปรุงตามข้อมูลป้อนกลับ

การประเมินประสิทธิผลของการสื่อสารเป็นขั้นตอนสำคัญในการวัดความสำเร็จของกิจกรรมการสื่อสาร เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์เชิงปริมาณและการประเมินเชิงคุณภาพของระดับความสำเร็จตามวัตถุประสงค์การสื่อสาร ตลอดจนความเข้าใจเชิงลึกเกี่ยวกับปฏิกิริยาของผู้รับสาร ผ่านการประเมินผล

อย่างเป็นระบบ ผู้สื่อสารสามารถรวบรวมข้อมูลและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับผลกระทบของการสื่อสารข้อมูล จึงปรับปรุงตามความจำเป็น (Kaplan & Haenlein, 2553) การปรับปรุงตามข้อมูลป้อนกลับเป็นผลโดยตรงจากการประเมินประสิทธิผล ตามข้อเสนอแนะและข้อมูลพฤติกรรมของผู้รับสาร ผู้สื่อสารสามารถระบุจุดแข็งและจุดอ่อนในการสื่อสาร จึงปรับปรุงให้เหมาะสมแบบเรียลไทม์ การปรับเปลี่ยนนี้อาจเกี่ยวข้องกับการแก้ไขเนื้อหาสาร การเลือกช่องทางการสื่อสารการเปลี่ยนแปลงช่วงเวลาเผยแพร่ หรือการกำหนดกลุ่มเป้าหมาย

2.2.2 การกำหนดและการติดตามรูปแบบการสื่อสาร

การกำหนดการสื่อสารเป็นกระบวนการที่เป็นระบบที่ต้องพิจารณาอย่างรอบคอบและวางแผนอย่างละเอียด เพื่อให้มั่นใจว่าข้อมูลไม่เพียงถูกส่งผ่านอย่างมีประสิทธิภาพ แต่ยังบรรลุวัตถุประสงค์การสื่อสารที่ตั้งไว้ กระบวนการนี้จำเป็นต้องปฏิบัติตามหลักการและแนวทางชุดหนึ่ง เพื่อเพิ่มโอกาสความสำเร็จของกิจกรรมการสื่อสาร การกำหนดรูปแบบการสื่อสารต้องอยู่บนพื้นฐานของการทำความเข้าใจและการหยั่งรู้กลุ่มเป้าหมายอย่างลึกซึ้ง ซึ่งรวมถึงการวิเคราะห์ความต้องการ ความชอบ รูปแบบพฤติกรรม และภูมิหลังทางวัฒนธรรมของกลุ่มเป้าหมายอย่างรอบด้าน การทำความเข้าใจกลุ่มเป้าหมายมีความสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากเกี่ยวข้องโดยตรงกับการกำหนดข้อความสื่อสารและการเลือกช่องทางการสื่อสาร ตัวอย่างเช่น ในการกำหนดรูปแบบการสื่อสารสำหรับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชนเผ่าหลิ การทำความเข้าใจอย่างลึกซึ้งเกี่ยวกับลักษณะเฉพาะของวัฒนธรรมชนเผ่าหลิและจุดสนใจของกลุ่มเป้าหมายที่มีต่อเนื้อหาทางวัฒนธรรมดังกล่าว จะช่วยให้ผู้สื่อสารสามารถออกแบบเนื้อหาการสื่อสารที่สอดคล้องกับความคาดหวังของกลุ่มเป้าหมายได้ดียิ่งขึ้น

นอกจากนี้ รูปแบบการสื่อสารควรมีความยืดหยุ่นเพื่อปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลาและการตอบรับจากกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งต้องมีกลไกการติดตามและประเมินผลรวมอยู่ในแผนการสื่อสาร เพื่อให้สามารถปรับเปลี่ยนได้ทันทีตามพลวัตของตลาดและผลตอบรับจากกลุ่มเป้าหมาย ความยืดหยุ่นนี้สะท้อนให้เห็นถึงความสามารถในการปรับตัวและพลวัตของการสื่อสาร ซึ่งจะช่วยให้กิจกรรมการสื่อสารยังคงสอดคล้องกับความต้องการและความคาดหวังของกลุ่มเป้าหมายอย่างต่อเนื่อง (Kaplan & Haenlein, 2553)

การพิจารณาด้านจริยธรรมเป็นด้านที่ไม่ควรมองข้ามในการกำหนดรูปแบบการสื่อสาร กิจกรรมการสื่อสารทั้งหมดควรปฏิบัติตามหลักการของความซื่อสัตย์ ความโปร่งใส และความรับผิดชอบ เคารพสิทธิของผู้รับสารและหลีกเลี่ยงการเผยแพร่ข้อมูลที่ทำให้เข้าใจผิด นี่ไม่เพียงเป็นการเคารพกลุ่มเป้าหมายเท่านั้น แต่ยังเป็นการแสดงถึงความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้สื่อสาร ในการเผยแพร่มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชนเผ่าหลิ การยึดมั่นในหลักจริยธรรม เพื่อให้มั่นใจถึงความแท้จริงของเนื้อหาการสื่อสารและการเคารพต่อรากฐานทางวัฒนธรรม มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการรักษาคำศักดิ์ศรีและคุณค่าของมรดกทางวัฒนธรรม (McQuail, 2553)

การดำเนินยุทธศาสตร์การสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพเป็นกระบวนการแบบพลวัต ซึ่งไม่เพียง

ต้องการการวางแผนเริ่มต้นอย่างประณีตและการดำเนินการอย่างแข็งขันเท่านั้น แต่ยังคงพึ่งพาการติดตามอย่างต่อเนื่องและการปรับเปลี่ยนที่ทันทั่วทั้งที่ตามผลตอบรับ ขั้นตอนเหล่านี้ทำให้มั่นใจได้ว่ากิจกรรมสื่อสารสามารถปรับตัวได้อย่างยืดหยุ่นต่อการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมทางสังคมและการเปลี่ยนแปลงของความต้องการกลุ่มเป้าหมาย

การติดตามซึ่งเป็นองค์ประกอบหลักของการดำเนินการสื่อสาร กำหนดให้ผู้สื่อสารต้องติดตามและประเมินตัวชี้วัดหลักของกิจกรรมสื่อสารอย่างละเอียด ซึ่งรวมถึงแต่ไม่จำกัดเพียง การมีส่วนร่วมของกลุ่มเป้าหมาย การเข้าถึงข้อมูล ประสิทธิภาพของช่องทางการสื่อสาร และอารมณ์ความรู้สึกของผลตอบรับจากผู้ใช้อย่างกว้างขวางด้วยเครื่องมือวิเคราะห์ข้อมูล เช่น Google Analytics, ตัววิเคราะห์โซเชียลมีเดีย หรือวิธีการวิจัยที่กำหนดเองอื่นๆ ผู้สื่อสารสามารถรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณเกี่ยวกับผลการสื่อสาร เช่น จำนวนผู้เข้าชม อัตราการคลิก และอัตราการแปลง รวมทั้งข้อมูลเชิงคุณภาพ เช่น ความคิดเห็นและเนื้อหาการอภิปรายของกลุ่มเป้าหมาย ตัวอย่างเช่น ในการเผยแพร่รณรงค์ภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชนเผ่าหลิผ่านโซเชียลมีเดีย การติดตามอาจรวมถึงการติดตามจำนวนการกดไลค์ แชร์ และแสดงความคิดเห็นต่อโพสต์ การวิเคราะห์ข้อมูลปฏิสัมพันธ์เหล่านี้สามารถช่วยให้ผู้สื่อสารเข้าใจจุดสนใจและทัศนคติผลตอบรับของกลุ่มเป้าหมาย นอกจากนี้ การติดตามยังอาจครอบคลุมถึงปริมาณการเข้าชมเว็บไซต์ ระยะเวลาที่อยู่บนเว็บ เส้นทางการเปลี่ยนหน้าเว็บ เป็นต้น ซึ่งข้อมูลเหล่านี้มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการประเมินระดับการมีส่วนร่วมของกลุ่มเป้าหมายและความน่าสนใจของเนื้อหา

จากข้อมูลที่ได้รับจากการติดตาม ผู้สื่อสารจำเป็นต้องปรับรูปแบบการสื่อสารอย่างละเอียด ซึ่งอาจรวมถึง การทำให้เนื้อหาข้อมูลลึกซึ้งหรือเรียบง่ายขึ้นเพื่อให้สอดคล้องกับความชอบของกลุ่มเป้าหมาย การปรับช่องทางการสื่อสารเพื่อให้ครอบคลุมกลุ่มเป้าหมายได้ดีขึ้น การปรับช่วงเวลาในการสื่อสารให้ตรงกับช่วงที่มีการใช้งานสูงสุดของกลุ่มเป้าหมาย หรือการปรับกลุ่มเป้าหมายเพื่อตอบสนองความต้องการของกลุ่มเฉพาะได้อย่างแม่นยำยิ่งขึ้น การปรับเปลี่ยนเหล่านี้จะช่วยเพิ่มความเกี่ยวข้องและความน่าสนใจของกิจกรรมสื่อสาร ซึ่งจะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการสื่อสารและทำให้มั่นใจว่าวัตถุประสงค์การสื่อสารบรรลุผล (Huang & Chen, 2562) ในขณะเดียวกัน ในระหว่างกระบวนการติดตามและปรับเปลี่ยน ผู้สื่อสารต้องพิจารณาความอ่อนไหวทางวัฒนธรรมและประเด็นจริยธรรมอย่างเต็มที่ ซึ่งหมายความว่าในการเผยแพร่รณรงค์ภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชนเผ่าหลิ ต้องให้แน่ใจว่าเนื้อหาทั้งหมดเคารพบริบททางวัฒนธรรมและคุณค่าของวัฒนธรรมนั้น หลีกเลี่ยงการนำเสนอหรือการแสดงใดๆ ที่อาจก่อให้เกิดความเข้าใจผิดหรือไม่เคารพ ผู้สื่อสารควรร่วมมืออย่างใกล้ชิดกับชุมชนชนเผ่าหลิเพื่อให้แน่ใจว่ารูปแบบการสื่อสารและเนื้อหาที่มีความถูกต้องและเหมาะสม

2.2.3 การสื่อสารมรดกทางวัฒนธรรม

แนวคิดการสื่อสารมรดกทางวัฒนธรรม คือกระบวนการตีความ แปลความหมาย และถ่ายทอดเรื่องราวจากมรดกทางวัฒนธรรม (ทั้งที่จับต้องได้และไม่ได้) ไปสู่ผู้รับสาร เพื่อสร้างความเข้าใจ ความตระหนักรู้ และคุณค่า โดยใช้สื่อที่หลากหลาย เช่น ภาพกราฟิก, สื่อดิจิทัล, หรือการเล่าเรื่อง, ซึ่งมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมและการอนุรักษ์อย่างยั่งยืน (มนชญา สระบัว, 2565)

1) การตีความและการสื่อความหมายการตีความและการสื่อความหมาย (Interpretation) คือกระบวนการสื่อสารที่เปลี่ยนข้อมูลดิบหรือข้อเท็จจริง (Information) ให้เป็นเรื่องราวที่เข้าใจง่าย มีคุณค่า และน่าสนใจ เพื่อสร้างความเข้าใจ ความรู้สึกร่วม และความตระหนักรู้แก่ผู้รับสาร ไม่ใช่เพียงการให้ข้อมูลเชิงประวัติศาสตร์อย่างตรงไปตรงมา

2) การเชื่อมโยงอดีตสู่ปัจจุบันในการสื่อสารมรดกทางวัฒนธรรม คือกระบวนการตีความเรื่องราวประวัติศาสตร์ให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตคนยุคใหม่ เพื่อสร้างความตระหนักรู้และคุณค่า โดยใช้เทคโนโลยี เช่น การแปลงมรดกเป็นดิจิทัล (Digitalization) และการเล่าเรื่อง (Storytelling) ผ่าน ภาพกราฟิก มาช่วยเปลี่ยนเรื่องราวโบราณให้เข้าถึงง่าย ทันสมัย และเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตประจำวัน เพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์อย่างยั่งยืน

3) การใช้สื่อดิจิทัลและกราฟิกในการสื่อสารมรดกทางวัฒนธรรม คือการแปลงเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ โบราณวัตถุ และจารีตประเพณี ให้เป็นรูปแบบที่ทันสมัย เข้าถึงง่าย ผ่านเทคโนโลยี เช่น สื่อจำลองความเป็นจริงเสริม (AR), พิพิธภัณฑ์เสมือนจริง (Virtual Museum), และการทำอินโฟกราฟิก เพื่อสร้างความเข้าใจที่น่าสนใจและส่งเสริมการอนุรักษ์อย่างยั่งยืน

4) การสร้างความตระหนักและการมีส่วนร่วมในการสื่อสารมรดกทางวัฒนธรรม คือการเปลี่ยนจากการอนุรักษ์แบบตั้งรับมาเป็นการทำงานเชิงรุกโดยให้ชุมชนท้องถิ่นเป็นศูนย์กลาง ผ่านการเรียนรู้ สื่อดิจิทัล และการปฏิบัติจริง เพื่อสร้างจิตสำนึกรักษ์วัฒนธรรม และต่อยอดสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน โดยเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมตั้งแต่กระบวนการศึกษาข้อมูล วางแผน และทำกิจกรรมสืบทอดมรดกวัฒนธรรมของตนเอง เพื่อให้เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของ ใช้สื่อที่เข้าถึงง่าย เช่น กราฟิก สื่อดิจิทัล หรือจัดกิจกรรมลงพื้นที่จริง (ศึกษาดูงาน/Workshop) เพื่อทำให้เรื่องราววัฒนธรรมน่าสนใจและเข้าใจง่าย เชื่อมโยงมรดกวัฒนธรรมเข้ากับชีวิตประจำวันและการพัฒนาชุมชน เช่น การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เพื่อสร้างรายได้และเห็นความสำคัญของการอนุรักษ์

5) การบริหารจัดการข้อมูลมรดกทั้งที่จับต้องได้และไม่ได้ โดยเน้นการจัดเก็บ, ศึกษา, และเผยแพร่เพื่อการอนุรักษ์และความรู้ ซึ่งพัฒนามาจากการรับรองอนุสัญญามรดกโลก เพื่อให้สารสนเทศเหล่านี้เป็นทุนทางวัฒนธรรมที่ยั่งยืน

2.3 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับมรดกทางวัฒนธรรม

มรดกทางวัฒนธรรม ในฐานะผลงานแห่งภูมิปัญญาและความคิดสร้างสรรค์ของมนุษยชาติ ไม่เพียงแต่เป็นตัวแทนความทรงจำทางประวัติศาสตร์เท่านั้น แต่ยังสะท้อนให้เห็นถึงพลวัตทางสังคมและความหลากหลายทางวัฒนธรรม อนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม (Convention for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage) ซึ่งรับรองโดยองค์การยูเนสโก (UNESCO) ในปี พ.ศ. 2546 ได้ระบุไว้อย่างชัดเจนว่ามรดกทางวัฒนธรรมประกอบด้วยมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ (Tangible Cultural Heritage) และมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม (Intangible Cultural Heritage) สองประเภทใหญ่ (Text of the Convention for the Safeguarding of the

Intangible Cultural Heritage, 2003)

2.3.1 นิยามแนวคิดมรดกทางวัฒนธรรม

เอกสาร "ประกาศคณะรัฐมนตรีว่าด้วยการเสริมสร้างการคุ้มครองมรดกทางวัฒนธรรม" (Notice of the State Council on Strengthening the Protection of Cultural Heritage) ซึ่งเผยแพร่โดยจีน ในปี พ.ศ. 2548 ระบุว่า มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ หมายถึง วัตถุทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ สุนทรียศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ ซึ่งรวมถึง

1) โบราณสถาน เช่น แหล่งโบราณคดี หลุมฝังศพโบราณ สถาปัตยกรรมโบราณ วัดถ้ำ ศิลาจารึกและภาพสลักหิน จิตรกรรมฝาผนัง แหล่งประวัติศาสตร์สำคัญสมัยใหม่และร่วมสมัย และสถาปัตยกรรมตัวแทน

2) โบราณวัตถุ เช่น วัตถุสำคัญ งานศิลปะ เอกสาร ต้นฉบับลายมือ หนังสือและข้อมูลอ้างอิงจากยุคสมัยต่างๆ ในประวัติศาสตร์

3) เมืองประวัติศาสตร์วัฒนธรรม พื้นที่ที่มีคุณค่าโดดเด่นเป็นสากลในด้านรูปแบบสถาปัตยกรรมการกระจายตัวที่สม่ำเสมอ หรือการผสมผสานกับระบบนิเวศทางวัฒนธรรม (Notice of the State Council on Strengthening the Protection of Cultural Heritage, 2548)

นอกจากนี้ ทรัพย์สินทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ ยังสามารถหมายความโดยรวมถึง คุณค่าทางประวัติศาสตร์ ศิลปะ วิทยาศาสตร์ ที่สามารถสัมผัส รับรู้ ได้อย่างชัดเจน ตัวอย่างเช่น กำแพงเมืองจีน ซึ่งมรดกเหล่านี้ไม่เพียงแต่ให้หลักฐานเชิงวัตถุสำหรับการศึกษาพัฒนาการของอารยธรรมมนุษย์ แต่ยังเป็นสัญลักษณ์แห่งอัตลักษณ์ชาติพันธุ์และการสืบทอดทางวัฒนธรรม ตามเว็บไซต์ของอนุสัญญามรดกโลก องค์การยูเนสโก (UNESCO World Heritage Convention) ปัจจุบันทั่วโลกมีมรดกโลกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ทั้งสิ้น 1,223 แห่ง กระจายอยู่ใน 168 ประเทศ

ซึ่งหากกล่าวถึง มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ในฐานะการแสดงออกเชิงสัญลักษณ์ของความหลากหลายทางวัฒนธรรมของมนุษยชาติ คือ รูปแบบการแสดงออกทางวัฒนธรรมและพื้นที่ทางวัฒนธรรมเชิงสัญลักษณ์ที่ชุมชน กลุ่มชน และปัจเจกบุคคลสร้างสรรค์และสืบทอดมาอย่างต่อเนื่องผ่านกระบวนการทางประวัติศาสตร์ตามนิยามใน "อนุสัญญาว่าด้วยการสงวนรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม" (Text of the Convention for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage, 2546) ขององค์การยูเนสโก (UNESCO) "มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม" (Intangible Cultural Heritage) หมายถึง แนวปฏิบัติ การแสดงแทนทางวัฒนธรรม ความรู้ ทักษะ ตลอดจนเครื่องมือ วัตถุ สิ่งประดิษฐ์ และพื้นที่วัฒนธรรมที่เกี่ยวข้อง ซึ่งชุมชน กลุ่มชน หรือในบางครั้งคือปัจเจกบุคคลยอมรับว่าเป็นส่วนหนึ่งของอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของตน มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมนี้ได้รับการสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น โดยชุมชนและกลุ่มชนได้ปรับตัวทางวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่องผ่านการปฏิสัมพันธ์เชิงนิเวศวัฒนธรรมกับธรรมชาติและประวัติศาสตร์ เป็นสิ่งที่มอบคุณค่าร่วมกันทางวัฒนธรรมและความต่อเนื่องเชิงประวัติศาสตร์ให้กับชุมชนและกลุ่มชนเหล่านั้น จึงช่วยส่งเสริมการยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรมและทุนทางวัฒนธรรมของมนุษยชาติ

ในกระบวนการดำเนินงานเพื่อการถ่ายทอดทางวัฒนธรรมและการอนุรักษ์ทางวัฒนธรรม แต่ละประเทศและภูมิภาคอาจมีนิยามที่แตกต่างกันเล็กน้อย พระราชบัญญัติมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของสาธารณรัฐประชาชนจีน พ.ศ. 2554 กำหนดให้มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม หมายถึง การปฏิบัติทางวัฒนธรรมแบบดั้งเดิมประเภทต่างๆ ที่กลุ่มชาติพันธุ์สืบทอดกันมาและถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของทุนทางวัฒนธรรม ตลอดจนวัตถุและสถานที่ที่เกี่ยวข้องกับการแสดงออกทางวัฒนธรรมดั้งเดิมเหล่านั้น (Intangible Cultural Heritage Law of the People's Republic of China, พ.ศ. 2554) ในปี พ.ศ. 2552 กรมส่งเสริมวัฒนธรรม (The Department of Cultural Promotion - DCP) กระทรวงวัฒนธรรมไทย เป็นครั้งแรกที่เริ่มใช้คำว่า "มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม" (Intellectual Cultural Heritage) ในการดำเนินการอนุรักษ์รักษาทางวัฒนธรรม โดย "มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม" หมายถึง แนวปฏิบัติรูปแบบการแสดงออก ความรู้และทักษะ ตลอดจนเครื่องมือ วัตถุ สิ่งประดิษฐ์ และ "พื้นที่ทางวัฒนธรรมเชิงสัญลักษณ์" ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งชุมชน กลุ่มชน หรือปัจเจกบุคคลยอมรับว่าเป็นมรดกทางวัฒนธรรม (Ba Shengchao&Cai Jun, 2557)

เมื่อพิจารณารวมจากเอกสารทางการต่าง ๆ แล้ว มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมสามารถนิยามได้ว่าเป็นการปฏิบัติทางวัฒนธรรมประเภทต่าง ๆ ที่ดำรงอยู่ในรูปนามธรรม มีความเชื่อมโยงอย่างใกล้ชิดกับการดำรงชีวิตทางวัฒนธรรม และได้รับการสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น ซึ่งรวมถึงวัฒนธรรมมุขปาฐะ ศิลปะการแสดงพื้นบ้าน การปฏิบัติทางสังคม ฯลฯ ตลอดจนพื้นที่ทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับการแสดงออกทางวัฒนธรรมดังกล่าว

2.3.2 ประเภทของมรดกทางวัฒนธรรม

มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ ในฐานะทรัพย์สินอันล้ำค่าที่หลงเหลือมาจากกระบวนการทางประวัติศาสตร์สังคม ถือครองความทรงจำและภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์และยุคสมัยต่างๆ ด้วยรูปแบบอันเป็นเอกลักษณ์และเนื้อหาทางวัฒนธรรมอันลึกซึ้ง ตามเนื้อหาของอนุสัญญาคุ้มครองมรดกโลกทางวัฒนธรรมและธรรมชาติขององค์การยูเนสโก (Convention Concerning the Protection of the World Cultural and Natural Heritage, 2515) มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้สามารถแบ่งออกเป็น 3 ประเภทหลักดังนี้

1) อนุสาวรีย์ (Monuments) งานสถาปัตยกรรม ประติมากรรมหรือจิตรกรรมบนหิน แหล่งโบราณคดี โครงสร้างทางโบราณคดี จารึก ถ้ำ และกลุ่มสิ่งก่อสร้าง ซึ่งมีคุณค่าอันโดดเด่นเป็นสากลจากมุมมองทางประวัติศาสตร์ ศิลปะ หรือวิทยาศาสตร์

2) กลุ่มอาคาร (Groups of buildings): กลุ่มสิ่งก่อสร้างเดี่ยวหรือกลุ่มสิ่งก่อสร้างที่เชื่อมต่อกัน ซึ่งมีคุณค่าอันโดดเด่นเป็นสากลจากมุมมองทางประวัติศาสตร์ ศิลปะ หรือวิทยาศาสตร์ ในด้านเอกภาพทางสถาปัตยกรรม การกระจายตัวที่สม่ำเสมอ หรือการผสมผสานกับภูมิทัศน์วัฒนธรรม

3) แหล่ง (Sites): ผลงานของมนุษย์หรือผลงานร่วมระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ รวมถึงแหล่งโบราณคดี ซึ่งมีคุณค่าอันโดดเด่นเป็นสากลจากมุมมองทางประวัติศาสตร์ สุนทรียศาสตร์ ชาติพันธุ์วิทยา

หรือมานุษยวิทยา (Convention Concerning the Protection of the World Cultural and Natural Heritage, พ.ศ. 2515)

ในทางปฏิบัติของการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ แต่ละประเทศอาจมีการจัดประเภทที่แตกต่างกันเล็กน้อย เช่น เอกสาร "ประกาศคณะรัฐมนตรีว่าด้วยการเสริมสร้างการคุ้มครองมรดกทางวัฒนธรรม" (Notice of the State Council on Strengthening the Protection of Cultural Heritage, พ.ศ. 2548 / ค.ศ. 2005) ของจีน ได้แบ่งมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ออกเป็น 3 ประเภทใหญ่ ได้แก่

1) โบราณสถาน หมายถึง แหล่งโบราณคดี หลุมฝังศพโบราณ สถาปัตยกรรมโบราณ วัดถ้ำ ศิลาจารึกและภาพสลักหิน จิตรกรรมฝาผนัง แหล่งประวัติศาสตร์สำคัญสมัยใหม่และร่วมสมัย และสถาปัตยกรรมตัวแทน เป็นต้น

2) โบราณวัตถุ หมายถึง วัตถุสำคัญ งานศิลปะ เอกสาร ต้นฉบับลายมือ หนังสือและข้อมูลอ้างอิง จากยุคสมัยต่าง ๆ ในประวัติศาสตร์

3) พื้นที่ประวัติศาสตร์วัฒนธรรม หมายถึง พื้นที่ที่มีคุณค่าอันโดดเด่นเป็นสากลในด้านรูปแบบสถาปัตยกรรม การกระจายตัวที่สม่ำเสมอ หรือการผสมผสานกับทัศนียภาพแวดล้อม ซึ่งรวมถึงย่านชุมชนและหมู่บ้าน/ตำบล

ในแวดวงวิชาการ การวิจัยเกี่ยวกับมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ อาจมีการจัดประเภทที่แตกต่างกันไปตามบริบททางวัฒนธรรม ตัวอย่างเช่น นักวิชาการจีน ผาน เทียนโป (2564) กล่าวว่า มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้สามารถรวมถึงสิ่งก่อสร้าง ประติมากรรมและภาพวาดบนหิน เป็นต้น ซึ่งมีคุณค่าอันโดดเด่นเป็นสากลจากมุมมองทางประวัติศาสตร์ ศิลปะ หรือวิทยาศาสตร์ รวมถึงกลุ่มสิ่งก่อสร้างที่มีคุณค่าอันโดดเด่นเป็นสากลในด้านรูปแบบสถาปัตยกรรม การกระจายตัวที่สม่ำเสมอ หรือการผสมผสานกับระบบนิเวศวัฒนธรรม นอกจากนี้ ยังรวมถึงผลงานของมนุษย์หรือผลงานร่วมระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ และแหล่งโบราณคดี ซึ่งมีคุณค่าอันโดดเด่นเป็นสากลจากมุมมองทางประวัติศาสตร์ สุนทรียศาสตร์ ชาติพันธุ์วิทยาหรือมานุษยวิทยาส่วนนักวิชาการไทย นันทา ตันติพิศาล ได้แบ่งประเภทมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ของไทยออกเป็น 6 ประเภท ได้แก่ แหล่งโบราณคดีและโบราณสถาน อาคารทางประวัติศาสตร์ งานศิลปะและหัตถกรรมภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรม มรดกทางธรรมชาติ และความรู้และทักษะดั้งเดิม (นันทา ตันติพิศาล, 2562)

โดยอ้างอิงจากอนุสัญญาคุ้มครองมรดกโลกทางวัฒนธรรมและธรรมชาติและผลงานวิจัยทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้สามารถแบ่งออกเป็นประเภทต่างๆ ดังนี้

1) โบราณวัตถุและอนุสาวรีย์ หมายถึง สิ่งก่อสร้าง ศิลาจารึกและประติมากรรม หนังสืองานอักษรวิจิตรและจิตรกรรมตลอดจนโบราณวัตถุทางโบราณคดีอื่นๆ ที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ ศิลปะ หรือวิทยาศาสตร์

2) กลุ่มสิ่งก่อสร้าง หมายถึง กลุ่มสิ่งก่อสร้างเดี่ยวหรือกลุ่มสิ่งก่อสร้างที่เชื่อมต่อกัน ซึ่งมีคุณค่าอันโดดเด่นเป็นสากลในด้านเอกลักษณ์ทางสถาปัตยกรรม การกระจายตัวที่สม่ำเสมอ หรือการผสมผสานกับภูมิทัศน์วัฒนธรรม

3) แหล่งทางวัฒนธรรม หมายถึง ผลงานของมนุษย์หรือผลงานร่วมระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ รวมถึงแหล่งโบราณคดีและพื้นที่อื่นๆ ที่มีคุณค่าอันโดดเด่นเป็นสากลจากมุมมองทางประวัติศาสตร์ สุนทรียศาสตร์ชาติพันธุ์วิทยาหรือมานุษยวิทยา

4) พื้นที่ประวัติศาสตร์วัฒนธรรม (เมือง/ย่านชุมชน/หมู่บ้าน) หมายถึง พื้นที่ที่มีคุณค่าอันโดดเด่นเป็นสากลในด้านรูปแบบสถาปัตยกรรม การกระจายตัวที่สม่ำเสมอ หรือการผสมผสานกับระบบนิเวศทางวัฒนธรรม

นอกจากนี้ มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมเป็นทุนทางวัฒนธรรมที่สร้างสรรค์ขึ้นโดยกลุ่มสังคมต่าง ๆ ร่วมกัน ในโลกแห่งความเป็นจริง การแสดงออกของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมมีความหลากหลาย ทั้งมีลักษณะเฉพาะทางวัฒนธรรมและมีความหลากหลายอันอุดมสมบูรณ์ เพื่อให้การศึกษาทางวัฒนธรรมเหล่านี้มีความลึกซึ้งและเป็นระบบ จึงจำเป็นต้องจัดประเภทตามกรอบแนวคิดและมาตรฐานเฉพาะ นอกจากนี้ การศึกษาการจัดประเภทมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมอย่างเป็นระบบยังมีความสำคัญเชิงปฏิบัติอย่างมากสำหรับกระบวนการอนุรักษ์ เช่น การบันทึกทางวัฒนธรรม การเสนอชื่อ การสื่อสารทางวัฒนธรรม การบริหารจัดการ และการใช้ประโยชน์เชิงวัฒนธรรม "อนุสัญญาว่าด้วยการสงวนรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม" ซึ่งรับรองอย่างเป็นทางการในการประชุมสมัยที่ 32 ขององค์การยูเนสโก พ.ศ. 2546 ได้แบ่งมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมออกเป็น 5 ประเภทใหญ่ นับเป็นการแบ่งประเภทที่มีอำนาจทางวิชาการมากที่สุดและถือเป็นมาตรฐานสากลในสาขาการปกป้องมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมจนถึงปัจจุบัน ดังต่อไปนี้ (Text of the Convention for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage, 2546)

1) วัฒนธรรมมุขปาฐะและการแสดงออกทางภาษา รวมถึงภาษาในฐานะสื่อกลางทางวัฒนธรรม

2) ศิลปะการแสดงดั้งเดิม

3) การปฏิบัติทางสังคม พิธีกรรม และกิจกรรมทางวัฒนธรรม

4) ความรู้และการปฏิบัติทางนิเวศวัฒนธรรมเกี่ยวกับธรรมชาติและจักรวาล

5) งานหัตถศิลป์แบบดั้งเดิม

แต่ละประเทศในการดำเนินการการดำรงรักษาทางวัฒนธรรมในทางปฏิบัติ ก็จะต้องจัดตั้งระบบการจัดประเภทของตนตามบริบททางวัฒนธรรมด้วยพระราชบัญญัติมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของสาธารณรัฐประชาชนจีน ซึ่งมีผลบังคับใช้ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2554 ระบุว่า มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมหมายถึง การแสดงออกทางวัฒนธรรมแบบดั้งเดิมประเภทต่างๆ ที่กลุ่มชาติพันธุ์สืบทอดกันมาและถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม (Intangible Cultural Heritage Law of the People's Republic of China, 2554) โดยหลักแล้วประกอบด้วยประเภทต่อไปนี้

1) วรรณกรรมมุขปาฐะแบบดั้งเดิมและภาษาในฐานะพาหะทางวัฒนธรรม
 2) ศิลปะดั้งเดิม (ทัศนศิลป์) อักษรศิลป์ ดนตรี นาฏศิลป์ ละคร ศิลปะการแสดงพื้นบ้าน และ
 กายกรรม

- 3) งานหัตถศิลป์แบบดั้งเดิม การแพทย์พื้นบ้าน และระบบปฏิทินดั้งเดิม
- 4) จารีตประเพณีเกี่ยวกับพิธีกรรมและเทศกาลต่างๆ
- 5) การละเล่นพื้นบ้านแบบดั้งเดิม
- 6) มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมประเภทอื่นๆ

พระราชบัญญัติคุ้มครองมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของไทย พ.ศ. 2559 ได้แบ่งประเภทมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมออกเป็น 7 ประเภทใหญ่ ได้แก่

- 1) ภาษา
- 2) วรรณกรรมพื้นบ้าน
- 3) ศิลปะการแสดง
- 4) พิธีกรรมและงานเทศกาล
- 5) งานหัตถศิลป์
- 6) ความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติและจักรวาล
- 7) การละเล่นพื้นบ้าน

จากแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับมรดกทางวัฒนธรรม สามารถอธิบายได้ว่า มรดกทางวัฒนธรรมนั้นสามารถจัดอยู่ได้ ในหลากหลายรูปแบบได้แก่ สถานที่ วัดถุ พิธีกรรม งานศิลปะ สิ่งประดิษฐ์ ภาษา ฯลฯ ซึ่งการปกป้องและสืบต่อมรดกทางวัฒนธรรม ไม่เพียงยังเป็นการคงไว้ซึ่งประวัติศาสตร์อันมีคุณค่า เนื่องจากบางวัฒนธรรมนั้นมีการดำรงอยู่ในปัจจุบันที่น้อย เมื่อเทียบกับปริมาณประชากร ขนาดของสังคม รวมถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว เช่น การสื่อหลอมรวม ยังส่งผลให้มรดกทางวัฒนธรรมต่างๆ เริ่มไม่ได้รับการเข้าถึง หรือถูกมองข้ามจากสังคม เพื่อปกป้องและรักษามรดกทางวัฒนธรรมอันมีคุณค่าสืบต่อไป ผู้วิจัยจึงต้องการสืบค้นเกี่ยวกับมรดกทางวัฒนธรรม เพื่อนำมาใช้ประโยชน์ในการสื่อสารมรดกทางวัฒนธรรมในยุคสื่อหลอมรวม

2.3.3 คุณค่าและลักษณะเฉพาะของมรดกทางวัฒนธรรม

จากมุมมองทางประวัติศาสตร์สังคม มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมคือผลผลิตทางปัญญาที่ตกทอดมาจากกระแสประวัติศาสตร์ของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ประการแรก มรดกเหล่านี้ได้สืบทอดและพัฒนา มากกว่าพันปี โดยยังคงรักษาสารัตถะดั้งเดิมและอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ไว้ เป็นบันทึกที่แท้จริงของระบบการผลิต การปฏิบัติทางสังคม และแบบแผนวัฒนธรรมของบรรพบุรุษ มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมไม่เพียงเป็นพยานหลักฐานทางประวัติศาสตร์ แต่ยังเป็นตัวแทนลักษณะเฉพาะของโครงสร้างสังคม ระบบสัญลักษณ์ทางความเชื่อ และอุดมคติทางสุนทรียศาสตร์ในยุคสมัยต่างๆ ผ่านมรดกเหล่านี้ เราสามารถทำความเข้าใจพลวัตทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ได้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น และรับรู้คุณค่าทางวัฒนธรรมอันเป็นเอกลักษณ์

ประการที่สอง การดำรงอยู่ในรูปแบบวัฒนธรรมสามัญชน การสื่อสารมรดกสู่สาธารณะ รูปแบบเรียบง่าย และพลวัตทางวัฒนธรรมของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมสามารถเติมเต็มช่องว่างทางประวัติศาสตร์ของบันทึกทางการ ช่วยลดอคติทางประวัติศาสตร์ และเอื้อให้มนุษย์เข้าใจมรดกทางวัฒนธรรมที่ผ่านไปแล้วอย่างแท้จริง ครอบคลุม และใกล้เคียงต้นกำเนิดทางวัฒนธรรมมากยิ่งขึ้น (Wang Wenzhang, 2566) ตัวอย่างเช่น ภูมิปัญญาดั้งเดิมการทอ ย้อม ปักลวดลายของชนเผ่าหลี ซึ่งให้ผลิตภัณฑ์ผ้าทอหลีที่มีลวดลายหลากหลายกว่า 160 แบบ ทั้งรูปคน สัตว์ พืช ดอกไม้ เครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน และลวดลายเรขาคณิต ลวดลายเหล่านี้ไม่เพียงเป็นการแสดงออกทางศิลปะ แต่ยังเป็นตัวแทนโครงสร้างสังคมและระบบความหมายทางวัฒนธรรมของชนเผ่าหลี นอกจากนี้ ความแตกต่างของลวดลายทอในกลุ่มภาษาย่อยต่าง ๆ ของชนเผ่าหลียังเป็นสัญลักษณ์ทางสังคม สำคัญที่ใช้แยกกลุ่มเครือญาติ ลวดลายเหล่านี้จึงทำหน้าที่เป็นตัวบันทึกทางประวัติศาสตร์ ระบบความรู้พื้นบ้าน พิธีกรรมเชิงสัญลักษณ์ ข้อห้ามทางวัฒนธรรม ระบบความเชื่อ และแบบแผนวิถีชีวิตของชนเผ่าหลี (Zhang Hongbo, 2561)

จากมุมมองทางวัฒนธรรม มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมเป็นโครงสร้างพื้นฐานทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ และเป็นการแสดงออกเชิงสัญลักษณ์ของจิตวิญญาณแห่งชาติพันธุ์ มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของทุกชนชาติทั่วโลกล้วนบรรจุแก่นแท้ทางวัฒนธรรม สะท้อนอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมในรูปแบบดั้งเดิม เปล่งประกายรูปแบบการคิด ระบบสุนทรียศาสตร์ และวิถีการพัฒนา แสดงวิถีทางวัฒนธรรมอันเป็นเอกลักษณ์ และเป็นตัวแทนคุณค่าทางวัฒนธรรมที่โดดเด่นชัดเจน (Wang Wenzhang, 2566) มรดกเหล่านี้ได้รับการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่นผ่านการสื่อสารทางวัฒนธรรมและการปฏิบัติการทางวัฒนธรรม เป็นตัวเชื่อมทางอารมณ์ร่วมและรากฐานแห่งเอกภาพทางสังคม ไม่เพียงสร้างสมดุลทางจิตวิญญาณแต่ยังส่งเสริมการแลกเปลี่ยนเชิงสัญลักษณ์และการหลอมรวมทางวัฒนธรรมระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ อันขับเคลื่อนความหลากหลายทางวัฒนธรรมและการพัฒนาอันสร้างสรรค์ของอารยธรรมมนุษย์

นอกจากนี้ในด้าน ลักษณะเฉพาะทางศิลปะและสุนทรียภาพของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมหยั่งรากลึกในระบอบนิเวศทางวัฒนธรรมอันเป็นเอกลักษณ์ ทั้งแสดงความลุ่มลึกทางวัฒนธรรมของจารีตประเพณี โลกทางอารมณ์ และจิตสำนึกทางวัฒนธรรม และยังบรรจุศักยภาพเชิงสร้างสรรค์อันไร้ขีดจำกัดของการสร้างสรรค์ทางศิลปะ

ประการแรก คุณลักษณะทางศิลปะเป็นหนึ่งในคุณสมบัติที่โดดเด่นที่สุดของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมมีการปฏิบัติทางศิลปะจำนวนมาก ซึ่งเป็นผลผลิตแห่งภูมิปัญญาของประชาชนในยุคสมัยและกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ตามอุดมคติทางสุนทรียศาสตร์และมาตรฐานทางสุนทรียภาพในยุคสมัยนั้น (Wang Wenzhang, 2566) ทั้งวรรณกรรมพื้นบ้าน ศิลปกรรมพื้นบ้าน ดนตรีชาติพันธุ์ หรือนาฏศิลป์ดั้งเดิม ล้วนแสดงออกผ่านรูปแบบทางสุนทรียศาสตร์และกลวิธีทางศิลปะที่เป็นเอกลักษณ์ การปฏิบัติทางศิลปะเหล่านี้ไม่เพียงมีคุณค่าทางสุนทรียภาพเชิงสัญลักษณ์สูง แต่ยังเป็นพาหะแห่งความทรงจำทางประวัติศาสตร์และการสืบทอดทางวัฒนธรรมของชนชาติ เป็นการแสดงออกเชิงรูปธรรมของจิตวิญญาณแห่งชาติพันธุ์

ประการที่สอง ลักษณะเฉพาะทางสุนทรียภาพของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมปรากฏในการเชื่อมโยงเชิงปฏิบัติกับวิถีชีวิต ไม่เพียงวรรณกรรมมุขปาฐะ ศิลปะการแสดงเท่านั้นที่มีคุณค่าทางสุนทรียศาสตร์ แต่วัฒนธรรมชุมชน แบบแผนทางสังคม ภูมิปัญญาการทอผ้าและย้อมสี พิธีกรรมผ่านชีวิตยังเชื่อมโยงกับชีวิตอย่างแนบแน่น สิ่งเหล่านี้คือหลักฐานทางวัฒนธรรมที่มีชีวิตของประวัติศาสตร์วัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ศิลปะในภูมิภาค ยุคสมัย และกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ เป็นพยานหลักฐานทางวัฒนธรรมของการดำรงอยู่ทางศิลปะของชนชาติเหล่านี้ สะท้อนระบบความสามารถทางศิลปะอันยอดเยี่ยมและการสร้างสรรค์ทางวัฒนธรรมอันอัจฉริยะของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ (Wang Wenzhang, 2566)

มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมจำนวนมากมีต้นกำเนิดทางวัฒนธรรมจากชีวิตและหวนคืนสู่การปฏิบัติ มีลักษณะโลกวิสัยและประโยชน์ใช้สอยทางวัฒนธรรมที่ชัดเจน อย่างไรก็ตาม การเชื่อมโยงเชิงวิถีชีวิตนี้เองที่ทำให้มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมสามารถรักษาพลวัตทางวัฒนธรรมไว้ได้ และได้รับการสืบทอดพัฒนาภายใต้บริบททางสังคมที่เปลี่ยนแปลง ในขณะเดียวกัน มิติทางศิลปะของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมยังช่วยป้องกันการสูญสลายในชีวิตประจำวัน ช่วยรักษามิติเหนือจริงทางสุนทรียภาพได้ ความตึงเครียดทางสุนทรียศาสตร์ระหว่างศิลปะกับชีวิตนี้ไม่เพียงมอบระดับการรับรู้ทางสุนทรียภาพที่อุดมสมบูรณ์ให้กับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม แต่ยังเปิดพื้นที่เชิงสร้างสรรค์สำหรับนวัตกรรมทางวัฒนธรรมและการพัฒนาในบริบทสมัยใหม่อีกด้วย

2.3.4 ความแตกต่างระหว่างมรดกวัฒนธรรมทางวัตถุและมรดกวัฒนธรรมทางภูมิปัญญา

ความแตกต่างทางสัณฐานวิทยาระหว่างมรดกวัฒนธรรมทางวัตถุและมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมเป็นปัจจัยโครงสร้างของการปกป้องและรูปแบบการถ่ายทอดที่ต่างกัน มรดกวัฒนธรรมทางวัตถุ เช่น สถาปัตยกรรมโบราณ วัตถุโบราณ และงานศิลปะ มีคุณลักษณะเชิงปริภูมิที่สัมผัสและวัดได้ การปกป้องมักต้องพึ่งพาเทคโนโลยีการอนุรักษ์เชิงวัตถุและการจัดการสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรม ตัวอย่างเช่น การอนุรักษ์พีระมิดอียิปต์ต้องพิจารณาการกัดกร่อนทางนิเวศวิทยาต่อโครงสร้างหิน และผลกระทบทางสังคมจากกิจกรรมนักท่องเที่ยว ข้อมูลจากระบบสารสนเทศสถานะการอนุรักษ์มรดกโลกของยูเนสโก (State of Conservation Information System) ชี้ให้เห็นว่าปัจจุบันมรดกโลกทั่วโลกกว่าร้อยละ 51.39 กำลังเผชิญกับภาวะเสี่ยงทางวัฒนธรรมประเภทต่างๆ (Luo Ying, 2565) ซึ่งสะท้อนความเร่งด่วนเชิงนโยบาย

ในทางตรงกันข้าม มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม เช่น วัฒนธรรมมุขปาฐะ การปฏิบัติทางศิลปะ และแบบแผนทางสังคม เป็นการแสดงออกทางวัฒนธรรมเชิงพลวัตที่ไม่มีตัวตน การสืบทอดต้องพึ่งพาการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมและการปฏิบัติการทางวัฒนธรรม การปกป้องมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมให้ความสำคัญกับการบันทึกทางวัฒนธรรม การสื่อสารทางความรู้ และการมีส่วนร่วมเชิงชุมชน ตัวอย่างเช่น ภูมิปัญญาดั้งเดิมการทอ ย้อม ปักกลดลายของชนเผ่าหลี ต้องการไม่เพียงการถ่ายทอดทางวัฒนธรรมจากผู้สืบทอด แต่ยังต้องมีการขยายผลผ่านระบบการศึกษาและปฏิบัติการทางวัฒนธรรมตามกรอบอนุสัญญาว่าด้วยการสงวนรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม การปกป้องเน้นการมีส่วนร่วม

เชิงโครงสร้างของชุมชนและการพัฒนาทุนทางวัฒนธรรม เพื่อดำรงความมีชีวิตชีวาทางวัฒนธรรม (Yang Lihui, 2566)

เมื่อเปรียบเทียบมรดกทางวัตถุและมรดกเชิงนามธรรม จะเห็นว่าการอนุรักษ์มรดกทางวัตถุมักต้องการทรัพยากรเชิงวัตถุและเทคโนโลยีเชิงอนุรักษ์มากกว่า ในขณะที่การปกป้องมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมอาศัยนโยบายทางวัฒนธรรม ระบบการศึกษา และขีดความสามารถในการดำรงตนทางวัฒนธรรมของชุมชนเป็นหลัก ความแตกต่างเชิงโครงสร้างนี้กำหนดให้การกำหนดรูปแบบการปกป้องต้องใช้แนวทางเฉพาะบริบท เพื่อให้สอดคล้องกับลักษณะทางวัฒนธรรมและความต้องการเชิงปฏิบัติของแต่ละประเภท

มรดกวัฒนธรรมทางวัตถุและมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมแสดงความแตกต่างเชิงระบบในด้านคุณค่าเชิงสัญลักษณ์และบทบาททางสังคม มรดกวัฒนธรรมทางวัตถุ เช่น แหล่งโบราณคดี งานศิลปะ และเอกสารประวัติศาสตร์ มีคุณค่าที่สะท้อนผ่านความหายากเชิงประวัติศาสตร์ คุณค่าทางสุนทรียศาสตร์ และความสำคัญทางวิทยาศาสตร์ ตัวอย่างเช่น ในบัญชีมรดกโลกของยูเนสโก มรดกทางวัตถุอย่างกำแพงเมืองจีนและพีระมิดไม่เพียงเป็นตัวแทนความสำเร็จทางอารยธรรม แต่ยังเป็นสัญลักษณ์แห่งอัตลักษณ์ชาติและทุนทางวัฒนธรรม การดำรงอยู่เชิงวัตถุของมรดกเหล่านี้ให้หลักฐานเชิงประจักษ์สำหรับการวิจัย ช่วยให้นักวิชาการตีความประวัติศาสตร์และเข้าใจโครงสร้างทางสังคมและการปฏิบัติทางวัฒนธรรมในอดีต

ในทางตรงกันข้าม มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ซึ่งรวมถึงวัฒนธรรมมุขปาฐะ ศิลปะการแสดง การปฏิบัติทางสังคม และกิจกรรมทางวัฒนธรรมต่างๆ มีคุณค่าที่แสดงออกผ่านกระบวนการถ่ายทอดและการปฏิบัติที่มีชีวิต การทำหน้าที่ทางสังคมอยู่ที่การส่งเสริมความเชื่อมั่นทางสังคมและเสริมสร้างสำนึกร่วมทางวัฒนธรรม เช่น งานตรุษจีนของจีนและงานสงกรานต์ของไทย ซึ่งไม่เพียงเป็นพื้นที่การแสดงออกทางวัฒนธรรม แต่ยังเป็นกลไกการเชื่อมความสัมพันธ์ทางสังคมและการสืบทอดครอบครัว การปกป้องและสืบทอดมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมต้องการการมีส่วนร่วมเชิงรุกของสมาชิกชุมชนและการถ่ายทอดระหว่างรุ่น ซึ่งมีความแตกต่างเชิงหลักการจากการอนุรักษ์มรดกทางวัตถุ

2.4 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับสื่อหลอมรวม

2.4.1 ความหมายของสื่อดั้งเดิมและสื่อใหม่

1) สื่อดั้งเดิม หมายถึง ช่องทางหลักที่ผู้คนใช้ในการรับข้อมูลข่าวสารและความบันเทิงก่อนการเกิดขึ้นของ สื่อดิจิทัล สื่อเหล่านี้รวมถึงหนังสือพิมพ์ นิตยสาร วิทยุกระจายเสียง และโทรทัศน์ เป็นต้น รูปแบบสื่อแต่ละประเภทมีลักษณะเฉพาะของตนเอง และรวมกันเป็นโครงสร้างพื้นฐานของการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร (Tan Tian, 2566)

(1) หนังสือพิมพ์เป็นหนึ่งในสื่อดั้งเดิมที่เก่าแก่ที่สุด มักจะออกเผยแพร่ทุกวันหรือทุกสัปดาห์ โดยนำเสนอข่าวสาร ความเห็น คอลัมน์ และโฆษณา หนังสือพิมพ์มีชื่อเสียงในด้านการรายงานข่าวเชิงลึกและความทันสมัยแต่ก็ถูกจำกัดด้วยกระบวนการจัดพิมพ์และการกระจาย

(2) นิตยสารเน้นเฉพาะหัวข้อหรือสาขาความสนใจ เช่น แฟชั่น เทคโนโลยี การเมือง เป็นหลัก มักจะออกเผยแพร่รายเดือน รายไตรมาส หรือรายปี นิตยสารมีลักษณะเฉพาะคือความเชี่ยวชาญ และการวิเคราะห์เชิงลึกซึ่งมอบเนื้อหาที่ละเอียดลึกซึ้งยิ่งขึ้นให้แก่ผู้อ่าน

(3) วิทยุกระจายเสียงส่งผ่านคลื่นเสียงโดยใช้คลื่นวิทยุ รวมถึงสถานี AM และ FM สามารถครอบคลุมพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ที่กว้างขวาง วิทยุมีลักษณะเด่นคือความเรียลไทม์และการมีปฏิสัมพันธ์ ช่วยให้ผู้ฟังสามารถโต้ตอบกับผู้ดำเนินรายการผ่านทางโทรศัพท์หรือโซเชียลมีเดียได้

(4) โทรทัศน์เป็นรูปแบบสื่อที่ผสมผสานภาพและเสียง โดยส่งผ่านสัญญาณโทรทัศน์ มีลักษณะเด่นคือการเข้าถึงในวงกว้าง อิทธิพลทางภาพ และฐานผู้ชมขนาดใหญ่ นำเสนอเนื้อหาต่าง ๆ เช่น ข่าวสาร ความบันเทิง การศึกษา และโฆษณา

สื่อดั้งเดิมมีบทบาทสำคัญในการสื่อสารทางสังคมและการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร โดยไม่เพียงแต่ส่งผ่านข้อมูล แต่ยังช่วยหล่อหลอมความคิดเห็นสาธารณะและแนวคิดทางสังคม ด้วยการพัฒนาของเทคโนโลยี สื่อดั้งเดิมยังคงปรับตัวและเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้รับสารยุคใหม่

2) สื่อใหม่ ซึ่งเป็นพาหะสำคัญในการเผยแพร่ข้อมูลในศตวรรษที่ 21 นิยามและขอบเขตของสื่อใหม่มีการพัฒนาต่อยอดอย่างต่อเนื่องพร้อมกับความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี จากมุมมองในความหมายกว้าง สื่อใหม่มักถูกเข้าใจว่าเป็นรูปแบบสื่อต่าง ๆ ที่สร้างขึ้นบนพื้นฐานเทคโนโลยีสารสนเทศ เช่น เทคโนโลยีดิจิทัลและเทคโนโลยีเครือข่าย ยกตัวอย่างเช่น สื่อสังคม บล็อก ไมโครบล็อก WeChat แพลตฟอร์มวิดีโอสั้น เป็นต้น สื่อใหม่มีความสามารถในการส่งผ่านข้อมูลข้ามเวลาและพื้นที่ และมีความเป็นไปได้ในการสร้างนวัตกรรมในด้านเทคโนโลยี ผลิตภัณฑ์ และบริการ เป็นต้น (Yang&Liu, 2556)

พัฒนาการของสื่อใหม่สามารถสรุปได้ว่า เริ่มต้นจากการตามเทคโนโลยีไปสู่การก้าวล้ำเทคโนโลยี จากสาขาสื่อเดียวไปสู่การพัฒนาหลายมิติ จากประยุกต์ใช้เฉพาะส่วนไปสู่ผลกระทบระดับโลก และจากความตระหนักรู้ในอุตสาหกรรมไปสู่การยกระดับเป็นระดับชาติ พร้อมกับการพัฒนาของเทคโนโลยีอินเทอร์เน็ตและโทรคมนาคมเคลื่อนที่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งความก้าวหน้าของเทคโนโลยี 5G สื่อใหม่ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างลึกซึ้งในด้านวิธีการเผยแพร่ การผลิตเนื้อหา และปฏิสัมพันธ์กับผู้ใช้ เป็นต้น

ในด้านการวิจัยทางวิชาการ สื่อใหม่ได้กลายเป็นทิศทางการวิจัยที่ได้รับความนิยมอย่างมาก ครอบคลุมหลายด้าน เช่น การประยุกต์ใช้สื่อใหม่กับสังคม การสื่อหลอมรวมใหม่กับสื่อดั้งเดิม นวัตกรรมรูปแบบธุรกิจและการทำกำไรของสื่อใหม่ การยกระดับคุณค่าการตลาดของสื่อใหม่ และผลกระทบของสื่อใหม่ต่อวัฒนธรรมหลัก เป็นต้น (Dong Qingyan, 2560)

โดยรวมแล้ว สื่อใหม่ในฐานะรูปแบบสื่อที่พัฒนาอย่างต่อเนื่องและเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ทั้งความหมายโดยนัยและความหมายโดยขยายต่างก็ขยายกว้างและลึกซึ้งขึ้นเรื่อย ๆ ส่งผลกระทบอย่างกว้างขวางและลึกซึ้งต่อสังคมสมัยใหม่

2.4.2 หน้าที่และบทบาทสื่อดั้งเดิมและสื่อใหม่

1) สื่อดั้งเดิม

สื่อดั้งเดิมในยุคสื่อหลอมรวม เช่น โทรทัศน์ วิทยุ หนังสือพิมพ์ และนิตยสาร ยังคงมีบทบาทหลักในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร ยกตัวอย่างโทรทัศน์ ในการเผยแพร่มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมนั้น สื่อนี้ได้นำเสนอเนื้อหาอันล้ำลึกและเสน่ห์เฉพาะตัวของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมผ่านรูปแบบสารคดีแก่ผู้ชมจำนวนมากเช่น รายการ "Exploring and Discovery" ของสถานีโทรทัศน์กลางแห่งประเทศจีน (CCTV) ที่ออกอากาศสารคดีเกี่ยวกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ซึ่งไม่เพียงแต่ยกระดับการรับรู้ของสาธารณชนต่อมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม แต่ยังส่งเสริมการสืบทอดทางวัฒนธรรมอีกด้วย สื่อวิทยุกระจายเสียงได้ใช้วิธีการบรรยายทางวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์บอกเล่า (Oral History) ทำให้เสียงของผู้อนุรักษ่มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมได้รับการเผยแพร่ เสริมสร้างความสามัคคีและอัตลักษณ์ของชุมชน ส่วนหนังสือพิมพ์และนิตยสารได้จัดเตรียมข้อมูลที่ละเอียดถี่ถ้วนและการวิเคราะห์เชิงลึกผ่านการรายงานข่าวเชิงลึกและการวางแผนหัวข้อพิเศษ เพื่อสนับสนุนการอนุรักษ่มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม เช่น นิตยสาร "China National Geography" ที่ได้แนะนำและศึกษาวัฒนธรรมชนเผ่าหลีอย่างเป็นระบบ เป็นเวทีสำคัญสำหรับการวิจัยทางวิชาการและการศึกษาแก่สาธารณชนเกี่ยวกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม (Liu Yali, 2564)

หน้าที่หลักของสื่อดั้งเดิมในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารยังสะท้อนถึงความน่าเชื่อถือและความชอบธรรมในการเผยแพร่มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม สื่อดั้งเดิมผ่านกระบวนการบรรณาธิการและการตรวจสอบที่เข้มงวด ทำให้มั่นใจได้ถึงความถูกต้องและความน่าเชื่อถือของข้อมูล ความชอบธรรมนี้ทำให้สื่อดั้งเดิมเป็นช่องทางสำคัญในการเผยแพร่ความรู้และการยกระดับความตระหนักรู้ของสาธารณชนเกี่ยวกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ตัวอย่างเช่น ผ่านการรายงานข่าวที่น่าเชื่อถือจากโทรทัศน์และวิทยุ ทำให้มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของ ชนเผ่าหลีได้รับการรับรองอย่างเป็นทางการและการยอมรับในวงกว้าง ส่งผลให้เกิดฉันทามติทางสังคมในการอนุรักษ่มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม นอกจากนี้ การรายงานข่าวเชิงลึกและการวางแผนหัวข้อพิเศษของ สื่อดั้งเดิม สามารถขุดค้นคุณค่าทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมที่อยู่เบื้องหลังมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมได้อย่างลึกซึ้ง ผ่านรูปแบบต่างๆ เช่น การวิเคราะห์กรณีศึกษาและการสัมภาษณ์บุคคลที่มีชื่อเสียง ทำให้เรื่องราวของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมมีความสมจริงและน่าประทับใจยิ่งขึ้น

2) สื่อใหม่

เทคโนโลยีสื่อใหม่ ด้วยลักษณะต่าง ๆ เช่น การแปลงเป็นดิจิทัล ความสามารถในการโต้ตอบ ความทันที และการสื่อสารแบบมัลติมีเดีย กำลังปรับเปลี่ยนรูปแบบการเผยแพร่ข้อมูลใหม่ ลักษณะทางเทคโนโลยีเหล่านี้ไม่เพียงแต่เปลี่ยนกระบวนการผลิตและการกระจายข้อมูลเท่านั้น แต่ยังส่งผลต่อวิธีการรับและประมวลผลข้อมูลของผู้รับสารอีกด้วย เทคโนโลยีดิจิทัลเป็นพื้นฐานของสื่อใหม่ ข้อมูลทั้งหมดมีอยู่ในรูปแบบดิจิทัล ทำให้การจัดเก็บ การส่งผ่าน และการประมวลผลข้อมูลมีประสิทธิภาพสูงมาก และไม่ถูกจำกัดด้วยเวลาและพื้นที่ ข้อมูลสามารถเข้าถึงและแบ่งปันได้ทุกที่ทุกเวลา ในขณะเดียวกัน การแปลงเป็น

ดิจิทัลยังเอื้อต่อการปรับเปลี่ยนและการทำซ้ำข้อมูล ส่งเสริมการเผยแพร่และการแลกเปลี่ยนข้อมูลอย่างรวดเร็ว (Liu Xuemei, 2561)

ความสามารถในการโต้ตอบของสื่อใหม่เป็นหนึ่งในลักษณะทางเทคโนโลยีที่สำคัญ ต่างจากการเผยแพร่ทางเดียวของสื่อดั้งเดิม ในสื่อใหม่ ผู้รับสารไม่เพียงแต่เป็นผู้รับข้อมูลเท่านั้น แต่ยังสามารถเป็นผู้เผยแพร่ ให้ข้อคิดเห็นและโต้ตอบได้ ความสามารถในการโต้ตอบนี้ช่วยเพิ่มระดับการมีส่วนร่วมของผู้รับสารอย่างมาก ทำให้การเผยแพร่ข้อมูลทันการณ์และหลากหลายมากขึ้น และผลการเผยแพร่ก็ชัดเจนมากขึ้น (Shi Jianhui, 2562) ตัวอย่างเช่น บนแพลตฟอร์มสื่อสังคม ผู้ใช้สามารถแสดงความคิดเห็น แบ่งปันและอภิปรายข้อมูลต่าง ๆ ได้แบบเรียลไทม์

ความทันทีทันใดก็เป็นลักษณะสำคัญของสื่อใหม่ โดยอาศัยเทคโนโลยีเช่น อินเทอร์เน็ตและเครือข่ายการสื่อสารไร้สาย ข้อมูลสามารถเผยแพร่และส่งผ่านได้ทันทีที่เกิดขึ้น หลุดพ้นจากข้อจำกัดของเวลาและระยะทาง ผู้ใช้สามารถรับข้อมูลล่าสุดได้ตลอดเวลา ความสดใหม่ของข้อมูลได้รับการยกระดับอย่างมาก ซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการรายงานข่าว การเผยแพร่เหตุการณ์แบบเรียลไทม์ เป็นต้น (Xu&Hou, 2566)

สื่อใหม่ยังมีลักษณะของการใช้สื่อหลายรูปแบบ ไม่เพียงแต่สามารถส่งผ่านข้อความและรูปภาพเท่านั้น แต่ยังสามารถเผยแพร่เนื้อหาในรูปแบบสื่อต่าง ๆ เช่น เสียง วิดีโอ แอนิเมชัน เป็นต้น รูปแบบการนำเสนอที่หลากหลายนี้ทำให้ข้อมูลมีความน่าสนใจและเป็นรูปธรรมมากขึ้น สามารถดึงดูดความสนใจของผู้รับสารได้ดีขึ้น และยกระดับประสิทธิผลของการเผยแพร่ข้อมูล ตัวอย่างเช่น วิดีโอออนไลน์ พอดแคสต์เสียง เป็นรูปแบบที่ได้รับความนิยมอย่างกว้างขวาง

นอกจากนี้ เทคโนโลยีบิ๊กดาต้าและปัญญาประดิษฐ์ยังถูกนำมาใช้อย่างกว้างขวางในสื่อใหม่ เทคโนโลยี บิ๊กดาต้าสามารถขุดค้นและวิเคราะห์ข้อมูลผู้ใช้จำนวนมาก ทำให้เข้าใจความต้องการและพฤติกรรมของผู้ใช้ได้ดียิ่งขึ้น เพื่อให้บริการที่แม่นยำและเป็นรายบุคคลแก่ผู้ใช้ ส่วนเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในด้านต่าง ๆ เช่น การแนะนำอัจฉริยะ บริการลูกค้าอัจฉริยะ เป็นต้น เพื่อยกระดับประสบการณ์ผู้ใช้และคุณภาพบริการให้ดียิ่งขึ้น ตัวอย่างเช่น แอปพลิเคชันข่าวสารใช้การแนะนำโดยอัลกอริทึม เพื่อส่งเนื้อหาที่ตรงกับความสนใจของผู้ใช้ ลักษณะเหล่านี้ของเทคโนโลยีสื่อใหม่ทำงานร่วมกันเปลี่ยนแปลงวิธีการและรูปแบบการเผยแพร่ข้อมูลในด้านหนึ่ง ทำให้การเผยแพร่ข้อมูลรวดเร็ว กว้างขวาง มีปฏิสัมพันธ์ และเป็นรายบุคคลมากขึ้น ตอบสนองความต้องการข้อมูลที่หลากหลายของผู้คน ในอีกด้านหนึ่ง ก็ก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ เช่น การรับข้อมูลเกินขนาดการแพร่กระจายข้อมูลเท็จ เป็นต้น ซึ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่เราต้องเพิ่มความสามารถในการคัดกรองและแยกแยะข้อมูลขณะที่เราได้รับความสะดวกสบายจากสื่อใหม่

2.4.3 ลักษณะเฉพาะและคุณค่าของสื่อดั้งเดิมและสื่อใหม่

สื่อดั้งเดิมในฐานะรากฐานของการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารและการก่อตัวของความคิดเห็นสาธารณะ ได้รับความไว้วางใจอย่างกว้างขวางจากสาธารณชนด้วยความน่าเชื่อถือและความเชี่ยวชาญ อย่างไรก็ตามด้วยการพัฒนาอย่างรวดเร็วของเทคโนโลยีดิจิทัลและอินเทอร์เน็ต สื่อดั้งเดิมภายใต้แนวโน้ม

ใหญ่ของการสื่อหลอมรวมได้เผชิญกับความท้าทายและข้อจำกัดที่ไม่เคยมีมาก่อน

ประการแรก ข้อจำกัดด้านความเร็วในการอัปเดตข้อมูลเห็นได้ชัดเจนเป็นพิเศษ สื่อดั้งเดิม เช่น หนังสือพิมพ์ โทรทัศน์ และวิทยุ มีวงจรการตีพิมพ์และการออกอากาศที่ตายตัว ทำให้ยากที่จะเทียบเคียงกับการอัปเดตทันทีของสื่ออินเทอร์เน็ต หนังสือพิมพ์ต้องใช้เวลาในหลายขั้นตอนตั้งแต่การบรรณาธิการไปจนถึงการพิมพ์ การจัดตารางรายการโทรทัศน์และวิทยุก็ค่อนข้างตายตัว สิ่งนี้จำกัดความสามารถในการตอบสนองอย่างรวดเร็วต่อเหตุการณ์ไม่คาดฝันหรือหัวข้อที่ได้รับความนิยม (Zhou Jianpeng, 2561)

ประการที่สอง การขาดปฏิสัมพันธ์กลายเป็นจุดอ่อนอีกประการของสื่อดั้งเดิม สื่อดั้งเดิมส่วนใหญ่ใช้รูปแบบการสื่อสารทางเดียว (One-way Communication) ผู้รับสารสามารถรับข้อมูลได้เพียงอย่างเดียว แต่ขาดโอกาสในการมีส่วนร่วมสร้างสรรค์เนื้อหาและการอภิปราย ซึ่งแตกต่างอย่างชัดเจนกับลักษณะการโต้ตอบสองทางของเนื้อหาที่ผู้ใช้สร้างขึ้น (User-generated Content) และโซเชียลมีเดียในยุคอินเทอร์เน็ต จึงลดระดับการมีส่วนร่วมของผู้รับสารและศักยภาพในการโต้ตอบของสื่อ (Wu Huijuan, 2561)

ประการที่สาม ข้อจำกัดด้านขอบเขตการเข้าถึงและการกำหนดกลุ่มเป้าหมายของผู้รับสารก็เป็นปัญหาที่สื่อดั้งเดิมเผชิญ ข้อจำกัดทางภูมิศาสตร์ เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมทำให้สื่อดั้งเดิมยากที่จะเข้าถึงได้อย่างครอบคลุม กลุ่มผู้รับสารมักจำกัดอยู่เฉพาะในภูมิภาคใดภูมิภาคหนึ่งหรือกลุ่มคนที่มีลักษณะร่วมกัน นอกจากนี้ การกำหนดกลุ่มเป้าหมายผู้รับสารของสื่อดั้งเดิมมักมีความกว้างเกินไป ทำให้ยากที่จะตอบสนองต่อการแบ่งส่วนตลาด (Market Segmentation) และความต้องการข้อมูลเฉพาะบุคคลที่เพิ่มขึ้น (Chen Lei, 2562)

นอกจากนี้ ความท้าทายทางรูปแบบทางธุรกิจยังปรากฏให้เห็นเด่นชัดขึ้นเรื่อย ๆ การเกิดขึ้นของการโฆษณาออนไลน์ส่งผลกระทบอย่างรุนแรงต่อรายได้โฆษณาของสื่อดั้งเดิม ผู้โฆษณามีแนวโน้มที่จะเลือกแพลตฟอร์มดิจิทัลมากกว่า เนื่องจากสามารถให้กำหนดเป้าหมายที่แม่นยำและติดตามผลได้ ส่งผลให้ฐานทางเศรษฐกิจของสื่อดั้งเดิมถูกกัดเซาะ และเนื่องจากค่าใช้จ่ายสูงในการผลิตและการจัดจำหน่ายเนื้อหากลายเป็นภาระของสื่อดั้งเดิม ตั้งแต่กระดาษ การพิมพ์ การกระจาย ไปจนถึงการผลิตและการส่งสัญญาณโทรทัศน์และวิทยุ สื่อดั้งเดิมจำเป็นต้องลงทุนทรัพยากรจำนวนมาก ในขณะเดียวกัน การพัฒนาเทคโนโลยีอินเทอร์เน็ตได้ช่วยลดต้นทุนการผลิตและการจัดจำหน่ายเนื้อหาอย่างมาก ทำให้สื่อดั้งเดิมอยู่ในฐานะที่ไม่เอื้ออำนวยในการแข่งขันด้านต้นทุน (Chen Ting, 2567) ดังนั้นสื่อดั้งเดิมจึงมีข้อจำกัดที่ชัดเจนในด้านความเร็วในการอัปเดตข้อมูล ปฏิสัมพันธ์ ขอบเขตการเข้าถึง รูปแบบธุรกิจ และการควบคุมต้นทุน อย่างไรก็ตาม สื่อเหล่านี้ยังคงมีคุณค่าและข้อได้เปรียบเฉพาะตัว เช่น ความน่าเชื่อถือ การรายงานข่าวเชิงลึก และเนื้อหาคุณภาพสูง ในอนาคต สื่อดั้งเดิมจำเป็นต้องปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัลอย่างต่อเนื่อง แสวงหาการหลอมรวมและนวัตกรรมกับสื่อใหม่ เพื่อรับมือกับความท้าทายและดำรงบทบาทที่ไม่อาจแทนที่ได้

แม้ว่าสื่อดั้งเดิม เช่น หนังสือพิมพ์ โทรทัศน์ และวิทยุ จะเผชิญความท้าทายที่ไม่เคยมีมาก่อน แต่สิ่งนี้ไม่ได้หมายความว่าสื่อดั้งเดิมกำลังจะสูญหายไป ในทางตรงกันข้าม สื่อเหล่านี้ยังคงมีบทบาทที่ไม่อาจ

แทนที่ได้ในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารและการสืบทอดทางวัฒนธรรม ตามรายงานใน "สื่อสมุดปกน้ำเงิน: รายงานการพัฒนาอุตสาหกรรมสื่อของจีน (พ.ศ. 2566)" (Report On Development Of China's Media Industry, 2566) แม้ว่าจำนวนผู้ใช้สื่อใหม่จะเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง แต่สื่อดั้งเดิมยังคงมีฐานผู้รับสารขนาดใหญ่ โดยเฉพาะในกลุ่มผู้สูงอายุ อิทธิพลของสื่อดั้งเดิมไม่ควรถูกมองข้าม การประเมินคุณค่าใหม่ของสื่อดั้งเดิม

ประการแรกสะท้อนให้เห็นในความน่าเชื่อถือและความน่าไว้วางใจ ในยุคที่ข้อมูลท่วมท้น สื่อดั้งเดิมด้วยกระบวนการบรรณาธิการที่เข้มงวดและทีมงานข่าวมืออาชีพ ได้จัดหาข่าวที่ผ่านการตรวจสอบแล้วและการรายงานข่าวเชิงลึกแก่สาธารณชน เป็น "ผู้คุมประตู" (Gatekeeper) ของการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารทางสังคม

ประการที่สอง สื่อดั้งเดิมมีความได้เปรียบเฉพาะตัวในการเผยแพร่มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม สื่อดั้งเดิมสามารถแนะนำและอธิบายมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมอย่างเป็นระบบผ่านการรายงานข่าวเชิงลึก รายการพิเศษ ฯลฯ ช่วยให้สาธารณชนเข้าใจภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ เนื้อหาทางวัฒนธรรม และคุณค่าทางศิลปะของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมได้อย่างลึกซึ้ง

สื่อดั้งเดิมในยุคสื่อหลอมรวมยังได้บรรลุการสร้างสรรคเนื้อหาและรูปแบบผ่านการหลอมรวมกับสื่อใหม่ ด้วยการสร้างเว็บไซต์อย่างเป็นทางการ บัญชีโซเชียลมีเดีย ฯลฯ สื่อดั้งเดิมได้ขยายช่องทางการเผยแพร่และเพิ่มปฏิสัมพันธ์กับผู้รับสาร ตัวอย่างเช่น "People's Daily Digital Newspaper" ที่เปิดตัวโดย People's Daily Press ไม่เพียงแต่รักษาประสบการณ์การอ่านหนังสือพิมพ์แบบดั้งเดิม แต่ยังทำให้สามารถอัปเดตเนื้อหาได้ทันทีและเผยแพร่ข้ามแพลตฟอร์มด้วยวิธีการดิจิทัล ตำแหน่งแห่งที่และการประเมินคุณค่าใหม่ของสื่อดั้งเดิมในยุคสื่อหลอมรวม ไม่เพียงแต่สะท้อนให้เห็นในฐานะช่องทางสำคัญสำหรับการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารและการสืบทอดทางวัฒนธรรมเท่านั้น แต่ยังสะท้อนให้เห็นถึงการสร้างสรรค์ช่องทางการเผยแพร่และเนื้อหาใหม่ๆ อย่างต่อเนื่อง ผ่านการหลอมรวมกับสื่อใหม่เพื่อตอบสนองความต้องการของการพัฒนาทางยุคสมัย

เทคโนโลยีสื่อใหม่ ด้วยลักษณะต่าง ๆ เช่น การแปลงเป็นดิจิทัล ความสามารถในการโต้ตอบ ความทันที และการสื่อสารแบบมัลติมีเดีย กำลังปรับเปลี่ยนรูปแบบการเผยแพร่ข้อมูลใหม่ ลักษณะทางเทคโนโลยีเหล่านี้ไม่เพียงแต่เปลี่ยนกระบวนการผลิตและการกระจายข้อมูลเท่านั้น แต่ยังส่งผลต่อวิธีการรับและประมวลผลข้อมูลของผู้รับสารอีกด้วย เทคโนโลยีดิจิทัลเป็นพื้นฐานของสื่อใหม่ ข้อมูลทั้งหมดมีอยู่ในรูปแบบดิจิทัล ทำให้การจัดเก็บ การส่งผ่าน และการประมวลผลข้อมูลมีประสิทธิภาพสูงมาก และไม่ถูกจำกัดด้วยเวลาและพื้นที่ ข้อมูลสามารถเข้าถึงและแบ่งปันได้ทุกที่ทุกเวลา ในขณะเดียวกัน การแปลงเป็นดิจิทัลยังเอื้อต่อการปรับเปลี่ยนและการทำซ้ำข้อมูล ส่งเสริมการเผยแพร่และการแลกเปลี่ยนข้อมูลอย่างรวดเร็ว (Liu Xuemei, 2561)

ความสามารถในการโต้ตอบของสื่อใหม่เป็นหนึ่งในลักษณะทางเทคโนโลยีที่สำคัญ ต่างจากการเผยแพร่ทางเดียวของสื่อดั้งเดิม ในสื่อใหม่ ผู้รับสารไม่เพียงแต่เป็นผู้รับข้อมูลเท่านั้น แต่ยังสามารถเป็นผู้

เผยแพร่ให้ข้อคิดเห็นและโต้ตอบได้ ความสามารถในการโต้ตอบนี้ช่วยเพิ่มระดับการมีส่วนร่วมของผู้รับสารอย่างมากทำให้การเผยแพร่ข้อมูลทันการณ์และหลากหลายมากขึ้น และผลการเผยแพร่งก็ชัดเจนมากขึ้น ตัวอย่างเช่น บนแพลตฟอร์มสื่อสังคม ผู้ใช้สามารถแสดงความคิดเห็น แบ่งปัน และอภิปรายข้อมูลต่าง ๆ ได้แบบเรียลไทม์ (Shi Jianhui, 2562)

ความทันทีทันใดก็เป็นลักษณะสำคัญของสื่อใหม่ โดยอาศัยเทคโนโลยีเช่น อินเทอร์เน็ตและเครือข่ายการสื่อสารไร้สาย ข้อมูลสามารถเผยแพร่และส่งผ่านได้ทันทีที่เกิดขึ้น หลุดพ้นจากข้อจำกัดของเวลาและระยะทาง ผู้ใช้สามารถรับข้อมูลล่าสุดได้ตลอดเวลา ความสดใหม่ของข้อมูลได้รับการยกระดับอย่างมาก ซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการรายงานข่าว การเผยแพร่เหตุการณ์แบบเรียลไทม์ เป็นต้น (Xu&Hou, 2566)

สื่อใหม่ยังมีลักษณะของการใช้สื่อหลายรูปแบบ ไม่เพียงแต่สามารถส่งผ่านข้อความและรูปภาพเท่านั้น แต่ยังสามารถเผยแพร่เนื้อหาในรูปแบบสื่อต่าง ๆ เช่น เสียง วิดีโอ แอนิเมชัน เป็นต้น รูปแบบการนำเสนอที่หลากหลายนี้ทำให้ข้อมูลมีความน่าสนใจและเป็นรูปธรรมมากขึ้น สามารถดึงดูดความสนใจของผู้รับสารได้ดีขึ้น และยกระดับประสิทธิผลของการเผยแพร่ข้อมูล ตัวอย่างเช่น วิดีโอออนไลน์ พอดแคสต์ เสียง เป็นรูปแบบที่ได้รับความนิยมอย่างกว้างขวาง

นอกจากนี้ เทคโนโลยีบิ๊กดาต้าและปัญญาประดิษฐ์ยังถูกนำมาใช้อย่างกว้างขวางในสื่อใหม่ เทคโนโลยีบิ๊กดาต้าสามารถขุดค้นและวิเคราะห์ข้อมูลผู้ใช้จำนวนมาก ทำให้เข้าใจความต้องการและพฤติกรรมของผู้ใช้ได้ดียิ่งขึ้น เพื่อให้บริการที่แม่นยำและเป็นรายบุคคลแก่ผู้ใช้ ส่วนเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในด้านต่าง ๆ เช่น การแนะนำอัจฉริยะ บริการลูกค้าอัจฉริยะ เป็นต้น เพื่อยกระดับประสบการณ์ผู้ใช้และคุณภาพบริการให้ดียิ่งขึ้น ตัวอย่างเช่น แอปพลิเคชันข่าวสารใช้การแนะนำโดยอัลกอริทึม เพื่อส่งเนื้อหาที่ตรงกับความต้องการของผู้ใช้ ลักษณะเหล่านี้ของเทคโนโลยีสื่อใหม่ทำงานร่วมกันเปลี่ยนแปลงวิธีการและรูปแบบการเผยแพร่ข้อมูล ในด้านหนึ่ง ทำให้การเผยแพร่ข้อมูลรวดเร็ว กว้างขวาง มีปฏิสัมพันธ์ และเป็นรายบุคคลมากขึ้น ตอบสนองความต้องการข้อมูลที่หลากหลายของผู้คน ในอีกด้านหนึ่ง ก็ก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ เช่น การรับข้อมูลเกินขนาด การแพร่กระจายข้อมูลเท็จ เป็นต้น ซึ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่เราต้องเพิ่มความสามารถในการคัดกรองและแยกแยะข้อมูล ขณะที่เรารับความสะดวกสบายจากสื่อใหม่

เนื่องด้วยลักษณะการสื่อสารแบบเฉพาะของสื่อใหม่คือ มีความสามารถในการโต้ตอบ ความทันที และการปรับให้เหมาะรายบุคคล ได้ทำให้วิธีการเผยแพร่บรรทัดฐานปัญหาทางวัฒนธรรมและประสบการณ์ของผู้รับสารหลากหลายขึ้นอย่างมาก แสดงให้เห็นถึงข้อได้เปรียบเฉพาะตัวในการเผยแพร่บรรทัดฐานปัญหาทางวัฒนธรรม

ประการแรก สื่อใหม่มีขอบเขตการเผยแพร่ที่กว้างขวางและมีอิทธิพลอย่างมาก มันทำลายข้อจำกัดของเวลาและพื้นที่ ทำให้ข้อมูลบรรทัดฐานปัญหาทางวัฒนธรรมถูกส่งผ่านไปยังทุกมุมโลกได้อย่างรวดเร็ว (Lu Lan, 2559) ตัวอย่างเช่น ผ่านแพลตฟอร์มสื่อสังคม เว็บไซต์วิดีโอ เป็นต้น

มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมสามารถเป็นที่รู้จักในหมู่คนจำนวนมากขึ้น และขยายกลุ่มผู้รับสารได้อย่างมหาศาล

ประการที่สอง สื่อใหม่มีรูปแบบการนำเสนอที่หลากหลายและอุดมสมบูรณ์ มันผสมผสานองค์ประกอบต่าง ๆ เช่น ข้อความ รูปภาพ เสียง วิดีโอ เป็นต้น สามารถนำเสนอ มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมได้อย่างน่าสนใจและเป็นรูปธรรมมากขึ้น (Zhou Hongyu, 2563) ยกตัวอย่างเช่น การใช้เทคโนโลยีความเป็นจริงเสมือน (VR) ความเป็นจริงเสริม (AR) เป็นต้น เพื่อสร้างประสบการณ์แบบให้ผู้รับสารได้สัมผัสกับความหมายและคุณค่าของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมอย่างลึกซึ้งยิ่งขึ้น

ประการที่สาม สื่อใหม่ให้ความสำคัญกับความสามารถในการโต้ตอบและการมีส่วนร่วม ผู้รับสารไม่เพียงแต่เป็นผู้รับสารแบบ passive อีกต่อไป แต่สามารถมีส่วนร่วมอย่างแข็งขันในกระบวนการเผยแพร่ มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม (Tao Fuwen, 2557) พวกเขาสามารถโต้ตอบกับผู้เผยแพร่ผ่านการแสดงความคิดเห็น การแบ่งปัน การกดไลค์ เป็นต้น และยังสามารถสร้างสรรค์และแบ่งปันเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมด้วยตนเอง ซึ่งช่วยขยายขอบเขตการเผยแพร่ มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมให้กว้างไกลยิ่งขึ้น

นอกจากนี้ สื่อใหม่ยังสามารถทำการเผยแพร่แบบแม่นยำได้ โดยอาศัยเทคโนโลยีเช่น การวิเคราะห์บิ๊กดาต้า แพลตฟอร์มสื่อใหม่สามารถส่งเนื้อหา มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมไปยังกลุ่มเป้าหมายได้อย่างแม่นยำตามความสนใจ ความชอบ และพฤติกรรมของผู้ใช้ (Zhao Hailong, 2557) สิ่งนี้ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการเผยแพร่ มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ทำให้กลุ่มคนที่สนใจสามารถเข้าถึงข้อมูลที่เกี่ยวข้องได้ง่ายขึ้น

สื่อใหม่ยังมีลักษณะของความทันทีทันใด กิจกรรมและเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมสามารถเผยแพร่ผ่านสื่อใหม่ได้ทันทีที่เกิดขึ้น ทำให้ผู้คนสามารถรับทราบข้อมูลล่าสุดได้อย่างรวดเร็ว (Ji Jiqiang, 2559) ความทันทีทันใดนี้สามารถรักษาความสดใหม่และความสนใจในมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ดึงดูดความสนใจและการมีส่วนร่วมจากผู้คนจำนวนมากขึ้น ตัวอย่างเช่น เมื่อแนะนำมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมด้านเทคนิคการทอผ้า ย้อมสี และปักผ้าดั้งเดิมของชนเผ่าหลี สื่อใหม่สามารถนำผ้าทอแบบดั้งเดิมมาผ่านกระบวนการดิจิทัล และใช้เทคโนโลยี AR สร้างฉากประสบการณ์แบบ ทำให้ผู้รับสารรู้สึกเหมือนอยู่ในเหตุการณ์และสัมผัสกับความหมายทางวัฒนธรรมที่แฝงอยู่ในขณะเดียวกัน ยังสามารถจัดกิจกรรมออนไลน์ผ่านแพลตฟอร์มเครือข่าย เช่น การแข่งขันความรู้เกี่ยวกับผ้าทอชนเผ่าหลี เป็นต้น เพื่อดึงดูดให้ผู้รับสารมีส่วนร่วมและโต้ตอบ

2.4.4 ความหมายของสื่อหลอมรวม

เมื่อเข้าสู่ศตวรรษที่ 21 การแพร่หลายของสมาร์ทโฟนและสื่อสังคมออนไลน์หมายถึงการสื่อหลอมรวม ก้าวสู่ระยะใหม่ สถาบันสื่อดั้งเดิมเริ่มสร้างแพลตฟอร์มออนไลน์ของตนเอง โดยเผยแพร่เนื้อหาผ่านอินเทอร์เน็ตสู่กลุ่มผู้รับสารที่กว้างขึ้น พร้อมกันนั้น สื่อสังคมออนไลน์กลายเป็นเวทีหลักสำหรับการเผยแพร่ข่าวและการอภิปรายสาธารณะ ผู้คนสามารถแบ่งปันและแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเหตุการณ์ข่าวผ่านเครือข่ายสังคม ก่อให้เกิดรูปแบบปฏิสัมพันธ์ใหม่ ผู้ผลิตเนื้อหาไม่จำกัดอยู่ที่สื่อเดียวอีกต่อไป

/แต่เผยแพร่ผ่านช่องทางหลากหลายเพื่อตอบสนองความต้องการของกลุ่มผู้ใช้ที่แตกต่างกัน บรรลุการครอบคลุมที่กว้างขวางและกลุ่มเป้าหมายที่แม่นยำยิ่งขึ้น (หลง ชินหลี่, 2563)

สื่อหลอมรวม หมายถึง การผสมรวมเชิงลึกระหว่างสื่อดั้งเดิมและสื่อใหม่ในด้านเทคโนโลยี เนื้อหา ช่องทาง และตลาด แนวคิดนี้เน้นย้ำว่าขอบเขตระหว่างรูปแบบสื่อต่างๆ เลือนราง สื่อดั้งเดิมเช่น หนังสือพิมพ์ โทรทัศน์ วิทยุ ผสมรวมกับเทคโนโลยีสื่อใหม่อย่างอินเทอร์เน็ตและการสื่อสารเคลื่อนที่ ก่อเกิดรูปแบบการสื่อสารข้ามแพลตฟอร์มและข้ามสื่อ แก่นกลางของการสื่อหลอมรวมอยู่ที่การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อส่งเสริมการเผยแพร่เนื้อหาบนหลายแพลตฟอร์มและการมีปฏิสัมพันธ์ ตลอดจนยกระดับการมีส่วนร่วมของผู้ใช้ ซึ่งไม่เพียงเปลี่ยนแปลงวิธีการผลิต การกระจาย และการบริโภคข้อมูล แต่ยังส่งเสริมการปรับโครงสร้างอุตสาหกรรมสื่อและนวัตกรรมโมเดลธุรกิจ

1) พื้นฐานทางเทคโนโลยีของการสื่อหลอมรวม

การแปลงเป็นดิจิทัลเป็นฐานเทคโนโลยีหลักของการสื่อหลอมรวม การแปลงข้อมูลประเภทต่าง ๆ เป็นสัญญาณดิจิทัลทำให้อินเทอร์เน็ตสื่อหลอมรวมรูปแบบเช่นข้อความ ภาพ เสียง วิดีโอ สามารถจัดเก็บ ประมวลผล และส่งผ่านบนแพลตฟอร์มดิจิทัลเดียวกัน ตัวอย่างเช่น เทคโนโลยีถ่ายภาพดิจิทัลทำให้การจัดหาและการประมวลผลภาพมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ส่วนเทคโนโลยีเสียงและวิดีโอดิจิทัลก็สนับสนุนการผลิตและเผยแพร่เนื้อหาที่มีคุณภาพ การแปลงเป็นดิจิทัลทำลายกำแพงทางเทคนิคระหว่างสื่อดั้งเดิม เป็นการวางรากฐานสำหรับการสื่อหลอมรวม

นอกจากนี้ การพัฒนาอย่างก้าวกระโดดของเทคโนโลยีอินเทอร์เน็ตและการสื่อสารเคลื่อนที่สนับสนุนช่องทางการเผยแพร่และแพลตฟอร์มปฏิสัมพันธ์ที่กว้างขวาง เครือข่ายบรอดแบนด์ความเร็วสูงช่วยให้เนื้อหาที่มีเดียปริมาณมากถูกส่งผ่านและแบ่งปันได้รวดเร็ว ส่วนอินเทอร์เน็ตเคลื่อนที่ช่วยให้ผู้ใช้เข้าถึงข้อมูลได้ทุกที่ทุกเวลา แอปพลิเคชันบนฐานเทคโนโลยีเครือข่าย เช่น สื่อสังคมออนไลน์ และแพลตฟอร์มวิดีโอออนไลน์ ยังส่งเสริมปฏิสัมพันธ์และการหลอมรวมระหว่างสื่อชนิดต่าง ๆ

2) ระดับเนื้อหาของสื่อหลอมรวม

การสื่อหลอมรวมไม่เพียงเป็นการหลอมรวมทางเทคโนโลยี แต่ยังเป็นการหลอมรวมเนื้อหา การบูรณาการเนื้อหาที่มีเดียเป็นรูปแบบแสดงออกสำคัญของปรากฏการณ์นี้ สื่อดั้งเดิมอย่าง หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ เริ่มผลิตรายงานข่าวและรายการที่มีเดียที่ผสมผสานองค์ประกอบหลากหลายมิติ เช่น ข้อความ ภาพ เสียง วิดีโอ ตัวอย่างเช่น รายงานพิเศษบนเว็บไซต์ข่าวมักผสมผสานรูปแบบเนื้อหาเพื่อมอบประสบการณ์ข้อมูลที่สมบูรณ์แก่ผู้ใช้ และการกระจายเนื้อหาข้ามแพลตฟอร์มกลายเป็นมาตรฐาน เนื้อหาเดียวกันสามารถเผยแพร่ผ่านแพลตฟอร์มสื่อต่างชนิดกันเพื่อตอบสนองความต้องการผู้ใช้กลุ่มต่างกัน (เจียง หลาน, 2559) ตัวอย่างเช่น ภาพยนตร์สามารถฉายในโรงพร้อมเผยแพร่บนแพลตฟอร์มสตรีมมิ่ง หรือรายงานข่าวสามารถตีพิมพ์ในหนังสือพิมพ์และแชร์ผ่านเว็บไซต์/สื่อสังคมออนไลน์ การกระจายข้ามแพลตฟอร์มนี้ไม่เพียงขยายขอบเขตการเผยแพร่แต่ยังเพิ่มประสิทธิภาพการใช้ประโยชน์เนื้อหา

3) ระดับอุตสาหกรรมของการสื่อหลอมรวม

การเกิดขึ้นของ สื่อหลอมรวม นำไปสู่การขับเคลื่อนการปรับโครงสร้างและการบูรณาการ

อุตสาหกรรม การควบรวมกิจการและความร่วมมือระหว่างสื่อดั้งเดิม-สื่อใหม่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ก่อเกิดภูมิทัศน์อุตสาหกรรมสื่อที่หลากหลาย (โจว หงตั่ว, 2562) ตัวอย่างเช่น กลุ่มสื่อสิ่งพิมพ์ดั้งเดิมขยายสู่สื่อดิจิทัลผ่านการเข้าซื้อเว็บข่าวออนไลน์ ขณะที่บริษัทอินเทอร์เน็ตก้าวเข้าสู่อุตสาหกรรมสื่อดั้งเดิมเช่นการผลิตภาพยนตร์ การปรับโครงสร้างนี้ช่วยให้เกิดการจัดสรรทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ และนำไปสู่ การเกิดสื่อหลอมรวมซึ่งนำสู่นวัตกรรมโมเดลธุรกิจ รูปแบบรายได้จากโฆษณาของสื่อดั้งเดิมเผชิญความท้าทาย ขณะที่โมเดลใหม่เช่นสมาชิกแบบเสียเงิน เนื้อหาแบบพรีเมียม และการโฆษณาแบบแม่นยำ กลายเป็นช่องทางทำกำไรหลัก พร้อมกันนั้น การหลอมรวมระหว่างสื่อกับอุตสาหกรรมอื่น ๆ เช่น อีคอมเมิร์ซ การท่องเที่ยว ก็สร้างโอกาสทางธุรกิจใหม่

4) ผลกระทบทางสังคมของการสื่อหลอมรวม

สื่อหลอมรวมทำให้การเผยแพร่ข้อมูลมีประสิทธิภาพมากขึ้น ส่งเสริมกระบวนการทำให้เป็นประชาธิปไตยในการสื่อสาร ประชาชนทั่วไปสามารถเผยแพร่ข้อมูลและแสดงความคิดเห็นผ่านแพลตฟอร์มเช่นสื่อสังคมออนไลน์ ส่งผลให้สังคมมีความโปร่งใสและมีการมีส่วนร่วมสาธารณะมากขึ้น

นอกจากนี้ สื่อหลอมรวมส่งเสริมการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมระหว่างกลุ่มวัฒนธรรมต่างชาติผ่านอินเทอร์เน็ตและแพลตฟอร์มมัลติมีเดีย วัฒนธรรมจากประเทศและภูมิภาคต่างๆ สามารถเผยแพร่และแลกเปลี่ยนได้อย่างเสรี ทำให้ชีวิตทางวัฒนธรรมของผู้คนอุดมสมบูรณ์ขึ้น พร้อมกันนี้ ยังเปิดโอกาสใหม่สำหรับการสืบทอดและสร้างนวัตกรรมวัฒนธรรมท้องถิ่น

การเกิดขึ้นของสื่อหลอมรวมนำโอกาสใหม่มาสู่การสืบทอดมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม มันผสมผสานทรัพยากรสื่อและวิธีการเผยแพร่ที่หลากหลาย มีบทบาทเฉพาะตัวและข้อได้เปรียบที่สามารถส่งเสริมการสืบทอดและการพัฒนามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมได้ดียิ่งขึ้น

1) บทบาทเฉพาะตัวที่สื่อหลอมรวมนำมาสู่การสืบทอดมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

ประการแรก ขยายช่องทางการเผยแพร่ สื่อหลอมรวมสามารถทำลายข้อจำกัดของสื่อดั้งเดิม โดยเผยแพร่ผ่านแพลตฟอร์มต่างๆ เช่น อินเทอร์เน็ต ปลายทางเคลื่อนที่ (ไป ชู, 2563) ตัวอย่างเช่น การใช้เว็บไซต์ สื่อสังคมออนไลน์ แพลตฟอร์มวิดีโอสั้น ฯลฯ ทำให้เนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมสามารถเข้าถึงผู้รับสารในพื้นที่และกลุ่มอายุต่างๆ ได้อย่างรวดเร็วและกว้างขวาง ขยายขอบเขตการเผยแพร่ได้อย่างมหาศาล

ประการที่สอง เสริมสร้างปฏิสัมพันธ์และความรู้สึกมีส่วนร่วม ลักษณะปฏิสัมพันธ์ของสื่อหลอมรวมทำให้ผู้รับสารไม่ใช่เพียงผู้รับข้อมูลอย่างเดียวอีกต่อไป แต่สามารถมีส่วนร่วมในกระบวนการสืบทอดมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมได้ ผ่านวิธีการต่างๆ เช่น การแสดงความคิดเห็นออนไลน์ การแบ่งปัน การลงคะแนนเสียง ผู้รับสารสามารถโต้ตอบกับผู้สืบทอด สถาบันวัฒนธรรม และผู้ชื่นชอบคนอื่นๆ เพื่อแสดงความคิดเห็นและความรู้สึกของตน ทำให้เข้าใจและรู้จักมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมลึกซึ้งยิ่งขึ้น (จงหมิน, 2564)

ประการที่สาม นวัตกรรมรูปแบบการนำเสนอ ด้วยเทคโนโลยีมัลติมีเดีย สื่อหลอมรวมสามารถนำเสนอมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในรูปแบบที่มีชีวิตชีวา เป็นรูปธรรม และน่าสนใจยิ่งขึ้น เช่น การใช้

เทคโนโลยีความเป็นจริงเสมือน (VR) และความเป็นจริงเสริม (AR) ทำให้ผู้รับสารรู้สึกเหมือนอยู่ในสถานการณ์และสัมผัสถึงเส้นท่อนของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม การผลิตเนื้อหาในรูปแบบแอนิเมชัน เกม ฯลฯ เพื่อดึงดูดความสนใจของคนรุ่นใหม่ ทำให้พวกเขายอมรับและชื่นชอบมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมได้ง่ายขึ้น (อุ๋ ตาน, 2562)

ประการสุดท้าย ส่งเสริมการฝึกอบรมและพัฒนาผู้สืบทอด จัดเตรียมแพลตฟอร์มแสดงผลที่กว้างขวางยิ่งขึ้นสำหรับผู้สืบทอด ช่วยยกระดับชื่อเสียงและอิทธิพลของพวกเขา เพื่อดึงดูดให้คนรุ่นใหม่หันมาสนใจการสืบทอดมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมมากขึ้น ในเวลาเดียวกัน สื่อหลอมรวมยังอำนวยความสะดวกในการแลกเปลี่ยนและการเรียนรู้ของผู้สืบทอด ส่งเสริมให้ผู้สืบทอดจากภูมิภาคและสาขาต่างๆ แลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกัน ผลักดันนวัตกรรมและการพัฒนามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

2) ข้อได้เปรียบของสื่อหลอมรวมในการสืบทอดมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

ประการแรก ข้อได้เปรียบในการบูรณาการทรัพยากร สื่อหลอมรวมสามารถบูรณาการทรัพยากรสื่อต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ บรรลุการนำเสนอแบบผสมผสานหลายรูปแบบ เช่น ข้อความ ภาพ เสียง วิดีโอ ด้วยวิธีนี้ สามารถแสดงเนื้อหาสาระอันอุดมสมบูรณ์ของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมได้อย่างรอบด้านและหลายมุมมอง ตอบสนองความต้องการและความชอบของผู้รับสารที่แตกต่างกัน

ประการที่สอง ความเป็นปัจจุบันและความทันเวลา สามารถเผยแพร่ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมได้อย่างรวดเร็ว รายงานกิจกรรมและเหตุการณ์ต่างๆ เกี่ยวกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมได้ทันเวลา ทำให้ผู้รับสารสามารถรับรู้ถึงความเคลื่อนไหวล่าสุดได้เป็นลำดับแรก สิ่งนี้ช่วยรักษาความตื่นตัวของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในสายตาสาธารณชน เสริมสร้างแรงดึงดูดและอิทธิพล

ประการที่สาม การส่งแบบเจาะจงและบริการเฉพาะบุคคล ด้วยวิธีการทางเทคโนโลยี เช่น การวิเคราะห์บิ๊กดาต้า สื่อหลอมรวมสามารถเข้าใจความสนใจและความต้องการของผู้รับสาร บรรลุการส่งเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมอย่างแม่นยำ จัดเตรียมบริการเฉพาะบุคคลสำหรับผู้รับสารที่แตกต่างกัน เพิ่มความตรงเป้าหมายและประสิทธิผลของการเผยแพร่ข้อมูลมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

ประการสุดท้าย การเก็บรักษาระยะยาวและการค้นหาอย่างสะดวก สามารถแปลงข้อมูลมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมจำนวนมากให้เป็นดิจิทัลเพื่อการเก็บรักษา อำนวยความสะดวกในการจัดเก็บและจัดการระยะยาว ในเวลาเดียวกัน การใช้เครื่องมือต่างๆ เช่น เครื่องมือค้นหา ช่วยให้ผู้รับสารสามารถค้นหาข้อมูลมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่ต้องการได้อย่างรวดเร็ว ส่งเสริมการเผยแพร่และการแบ่งปันความรู้

ในยุคสื่อหลอมรวม รูปแบบการรับข้อมูลมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของผู้รับสารเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างชัดเจน การพัฒนาอย่างรวดเร็วของเทคโนโลยีอินเทอร์เน็ต โดยเฉพาะการแพร่หลายของอินเทอร์เน็ตเคลื่อนที่ ทำให้ผู้รับสารไม่จำกัดอยู่กับรูปแบบการสื่อสารทางเดียวของสื่อดั้งเดิมอีกต่อไป

แต่เข้าถึงและเรียนรู้มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมผ่านช่องทางสื่อใหม่ เช่น สื่อสังคมออนไลน์ แอปพลิเคชันมือถือ วิดีโอออนไลน์ ด้วยวิธีการที่ตื่นตัวและมีปฏิสัมพันธ์มากขึ้น ตามรายงานสถิติการพัฒนาอินเทอร์เน็ตในจีน ครั้งที่ 53 โดย CNNIC ณ เดือนธันวาคม 2566 จำนวนผู้ใช้อินเทอร์เน็ตจีนสูงถึง 1,092 ล้านคน ในจำนวนนี้ผู้ใช้อินเทอร์เน็ตทางโทรศัพท์มือถือสูงถึง 1,091 ล้านคน คิดเป็น 99.9% ของผู้ใช้อินเทอร์เน็ตทั้งหมด (China Internet Network Information Center, 2567) ข้อมูลนี้ชี้ให้เห็นว่าอินเทอร์เน็ตเคลื่อนที่ได้กลายเป็นแพลตฟอร์มสำคัญในการเผยแพร่มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

การเกิดขึ้นของแพลตฟอร์มสื่อใหม่เปิดเส้นทางที่หลากหลายยิ่งขึ้นสำหรับการเผยแพร่มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม สื่อสังคมออนไลน์ แพลตฟอร์มวิดีโอสั้น แพลตฟอร์มถ่ายทอดสด กลายเป็นเวทีใหม่สำหรับการแสดงและการเผยแพร่ ผู้รับสารสามารถชมการแสดง กระบวนการสร้างสรรค์ผลงานมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมผ่านแพลตฟอร์มเหล่านี้ได้ทุกที่ทุกเวลา ซึ่งทำลายข้อจำกัดด้านเวลาและพื้นที่ ตัวอย่างเช่น บนแพลตฟอร์มวิดีโอสั้นอย่าง Douyin ผู้สืบทอดมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมจำนวนมากเผยแพร่วิดีโอสั้นเพื่อแสดงความงดงามของทักษะมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ซึ่งดึงดูดความสนใจจากผู้รับสารรุ่นใหม่จำนวนมาก (Liu guangyu&Wang Chengli, 2564)

ด้วยเหตุนี้ แพลตฟอร์มสื่อหลอมรวมจึงสร้างโอกาสและความท้าทายใหม่สำหรับการเผยแพร่มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม รูปแบบพฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ของผู้รับสารไม่เพียงสะท้อนความสนใจและระดับการมีส่วนร่วมในวัฒนธรรมมรดกภูมิปัญญาเท่านั้น แต่ยังเปิดเผยทิศทางการพัฒนากลยุทธ์การสื่อสารในสภาพแวดล้อมสื่อหลอมรวมอีกด้วย ในหนังสือ *Convergence Culture* ได้อธิบายถึงการเปลี่ยนแปลงของสื่อในยุคดิจิทัล โดยเน้นว่าผู้บริโภคไม่ใช่เพียงผู้รับสาร แต่เป็นผู้สร้างและเผยแพร่เนื้อหาเองด้วย การสื่อสารวัฒนธรรมในยุคนี้จึงต้องออกแบบให้สอดคล้องกับพฤติกรรมของผู้ใช้สื่อที่มีความหลากหลายและเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ในบริบทของการสื่อสารวัฒนธรรม สื่อหลอมรวมสามารถเป็นเครื่องมือสำคัญในการถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมไปยังกลุ่มเป้าหมายที่กว้างขึ้น โดยเฉพาะเยาวชนที่มีความคุ้นเคยกับเทคโนโลยีดิจิทัล การใช้สื่อสังคมออนไลน์ วิดีโอมีเดีย และแพลตฟอร์มแบบอินเทอร์เน็ตแอคทีฟสามารถสร้างการมีส่วนร่วมและความเชื่อมโยงทางอารมณ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Jenkins, H., 2006)

2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จริญญา ตุมะแก้ว. (2566). การสื่อสารเพื่อเผยแพร่วัฒนธรรมผ่านสื่อออนไลน์ของโครงการสาร์คยูล่านนามีวิัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1.การออกแบบเนื้อหาสารเพื่อเผยแพร่วัฒนธรรมผ่านสื่อออนไลน์ของโครงการสาร์คยูล่านนา 2.การนำเสนอวัฒนธรรมทางสื่อออนไลน์ของโครงการสาร์คยูล่านนา 3.การเผยแพร่สารทางสื่อออนไลน์ของโครงการสาร์คยูล่านนา 4.การพัฒนากลยุทธ์การสื่อสารเพื่อส่งเสริมวัฒนธรรมทางสื่อออนไลน์ของโครงการสาร์คยูล่านนา ผลการวิจัยพบว่า 1.การออกแบบเนื้อหาสารเพื่อเผยแพร่วัฒนธรรมผ่านสื่อออนไลน์ ประกอบด้วย การใช้ภาษาที่มุ่งใจเพื่อกระตุ้นทัศนคติ ความเชื่อ และความรู้สึก มีจุดดึงดูดใจให้ผู้ชมคล้อยตามเนื้อเรื่องของละคร เสริมการแสดงอารมณ์และความรู้สึกให้

สอดคล้องกับเนื้อหา 2.การนำเสนอวัฒนธรรมทางสื่อออนไลน์ใช้การจัดเรียงลำดับเนื้อหาและดำเนินเรื่องต่อเนื่อง สอดคล้องกับข้อมูลทางประวัติศาสตร์ สอดแทรกความรู้ทางการเมืองเพื่อเชื่อมโยงวัฒนธรรมผ่านละครล้านนา ใช้การสื่อสารผ่านตัวแบบเชิงบุคคลและเชิงสัญลักษณ์ เช่น การแต่งกาย เครื่องประดับ และฉากที่เสมือนจริง 3.การเผยแพร่สารทางสื่อออนไลน์เน้นการสืบทอดวัฒนธรรมในมิติบุคคล พื้นที่และเวลา เพื่อสร้างความสนใจและการมีส่วนร่วมผสมผสานการเผยแพร่ผ่านหลายช่องทาง เช่น YouTube และ Facebook 4.การพัฒนากลยุทธ์การสื่อสารเพื่อส่งเสริมวัฒนธรรมทางสื่อออนไลน์ การออกแบบเนื้อหาและการนำเสนอควรมีความซับซ้อน สะท้อนประวัติศาสตร์ วิถีชีวิต ขนบธรรมเนียม และศิลปวัฒนธรรม ควรมีคำบรรยายภาษาอื่น ๆ เพื่อให้ผู้ชมเข้าใจเนื้อเรื่องการเผยแพร่ควรเน้นการถ่ายทอดความรู้เพื่อเพิ่มมูลค่าและการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมไทย ภาครัฐและภาคประชาสังคมควรกำหนดแผนกลยุทธ์การสื่อสารที่สามารถนำไปปฏิบัติและติดตามผลได้อย่างสอดคล้องกับบริบททางด้านประเพณีของท้องถิ่น

ธัญศ โล่ห์พัฒนานนท์. (2567). คุณค่าวัฒนธรรม: การเสริมสร้างและการสื่อสาร ในกระแสการสื่อสารทางออนไลน์เกี่ยวกับภาพยนตร์เรื่องสัปเหร่อเป็นจำนวนมากแสดงความคิดเห็นถึงเนื้อหาภาพยนตร์ในช่วงที่นำจดจำ เช่น ฉากใบข้าวหลอกผู้ใหญ่มากัน ฉากพระวิงหนี่ผี เป็นต้น ทั้งมีการกล่าวถึงเพลงประกอบภาพยนตร์คือเพลง “ยื้อ” สะท้อนว่าภาพยนตร์ได้สร้างความสนุกและความผูกพันทางอารมณ์ ในขณะที่ได้แฝงวัฒนธรรมและภูมิปัญญาพื้นบ้านของชาวอีสานผ่านการพูดคุยกันของตัวละครในเรื่องอย่างเป็นธรรมชาติ ทำให้คนจดจำสาระสำคัญของวัฒนธรรมได้ การสร้างคอนเทนต์เพื่อเสริมสร้างวัฒนธรรมไทย ต้องมีองค์ประกอบ 3 อย่าง คือ ข้อมูลและความเป็นไปของสิ่งที่นำเสนอ หลักการสร้างสรรค์ และจินตนาการ ผู้ใช้งานสื่อสังคมออนไลน์ที่สื่อสารเกี่ยวกับภาพยนตร์เรื่องสัปเหร่อ เป็นผู้ที่มีอิทธิพลทางสื่อสังคมออนไลน์ที่สามารถสร้างการมีส่วนร่วมมากถึง 49.1 ล้าน Engagement โดยที่เนื้อหาส่วนใหญ่เป็นโพสต์โปรโมทภาพยนตร์ เบื้องหลังการถ่ายทำ การแสดงความยินดีกับภาพยนตร์ที่สามารถทำรายได้มากถึง 720 ล้านบาท การสื่อสารวัฒนธรรมจะต้องทำอย่างต่อเนื่อง ทั้งปริมาณและคุณภาพที่มีผลต่อการจดจำทุกประเทศที่ประสบความสำเร็จในการสื่อสารวัฒนธรรม ล้วนมีการวางแผนการสื่อสารที่เรียกว่า “entertainment theme” แต่ละประเทศนำเสนอแก่นวัฒนธรรมของประเทศตนเองในรูปแบบของความสนุก อาทิ ประเทศญี่ปุ่น สื่อสารวัฒนธรรมผ่านการ์ตูน ทั้งแบบอ่านและอนิเมะ ญี่ปุ่นนำเสนอวัฒนธรรมญี่ปุ่นในการ์ตูนเข้มข้นมาก แต่เป็นการสื่อสารวัฒนธรรมที่มาพร้อมกับความสนุกและคุณค่าที่กำหนดไว้ คือต้องการสื่อสารถึงความสงบและความเรียบง่ายแบบญี่ปุ่น กรณีประเทศสหรัฐอเมริกา จะนำเสนอค่านิยมแบบอเมริกัน คือภาพความทันสมัย การสร้างแรงบันดาลใจ และมีจินตนาการ ในขณะที่ประเทศจีนจะเน้นการสื่อสารวัฒนธรรมจีนผ่านความงามของนักแสดง ฉาก และคอสตูม ซึ่งความงามเหล่านี้ถูกสร้างมาเพื่อกลบภาพจำจีนในแบบเดิมที่ล้าหลังจีนจึงใช้สื่อเพื่อล้างภาพจำเดิมที่คนรู้สึกกับจีน

ธิป ศรีสกุลไชยรัก. (2565) การอนุรักษ์และการจัดการมรดกทางวัฒนธรรมในย่านประวัติศาสตร์ ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม ในบริบทของไทย กรณีศึกษา : เมืองเก่าสงขลาการอนุรักษ์และจัดการมรดกทางวัฒนธรรมในย่านประวัติศาสตร์ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมเป็นวิธีการหนึ่ง ที่เปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้

ส่วนเสียทุกภาคส่วนได้เข้ามาร่วมปกป้อง รักษา และฟื้นฟูคุณค่าของมรดกทางวัฒนธรรมของตน ดังนั้น แนวคิดการมีส่วนร่วมจึงได้รับประยุกต์ใช้ในกฎบัตรสากลในการอนุรักษ์และจัดการมรดกทางวัฒนธรรม โดยได้รับการให้ความสำคัญมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง วิทยานิพนธ์นี้เลือกเมืองเก่าสงขลาเป็นกรณีศึกษา เนื่องจากเมืองเก่าสงขลาผ่านกระบวนการอนุรักษ์อย่างมีส่วนร่วมตั้งแต่ปี พ.ศ. 2550 ต่อเนื่องจนถึง ปัจจุบัน วัตถุประสงค์ของวิทยานิพนธ์ คือ วิเคราะห์การดำเนินงานอนุรักษ์และการจัดการมรดกทาง วัฒนธรรมอย่างมีส่วนร่วมในเมืองเก่าสงขลา และจัดทำข้อเสนอแนะที่สนับสนุนให้เกิดการมีส่วนร่วมใน การอนุรักษ์และการจัดการมรดกทางวัฒนธรรม วิทยานิพนธ์นี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ ที่ใช้การศึกษา ข้อมูลภาคเอกสาร การสำรวจภาคสนาม และการวิเคราะห์ผลตามเกณฑ์ที่ได้จากการวิเคราะห์กรณีศึกษา ในประเทศ และต่างประเทศ การสัมภาษณ์เชิงลึกจากกลุ่มตัวแทนผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย การสรุปข้อค้นพบ และนำเสนอข้อเสนอแนะ วิทยานิพนธ์พบว่าในระยะเวลา 15 ปีที่ผ่านมาของการอนุรักษ์และจัดการมรดก ทางวัฒนธรรมในเมืองเก่าสงขลา มีผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลัก 4 ประเภท ได้แก่ ภาครัฐท้องถิ่น ภาคประชา สังคม-ประชาชน ภาคเอกชน และภาคการศึกษา เมืองเก่าสงขลามีจุดเด่นด้านทุนทางสังคม กล่าวคือ ภาคี คนรักเมืองสงขลาสมาคมเป็นภาคประชาสังคมที่มีทักษะในการทำงานกับภาครัฐท้องถิ่นและภาคเอกชน ประเด็นเรื่องการอนุรักษ์เมืองเก่าได้รับความสนใจอย่างต่อเนื่อง หน่วยงานภาคเอกชนมีนโยบายในการ สนับสนุนด้านงบประมาณ ซึ่งช่วยลดข้อจำกัดด้านเวลาและงบประมาณของภาครัฐได้ อย่างไรก็ตาม เมือง เก่าสงขลาประสบกับปัญหาต่าง ๆ ดังนี้ แม้ว่าจะมีหน่วยงานภาคประชาสังคมเป็นตัวกลาง แต่ขาดผู้นำที่ ได้รับการยอมรับจากทุกฝ่าย อีกทั้งขาดกระบวนการสร้างคนรุ่นใหม่ กฎหมายท้องถิ่นไม่สามารถรักษา ความแท้ของอาคารเก่าที่ถือเป็นทุนทางวัฒนธรรมอันโดดเด่นของเมืองเก่าสงขลาได้ นอกจากนี้ การมีส่วน ร่วมมีลักษณะ “อาสาสมัครจากฐานทุนสังคม” ที่ช่วยให้ผู้มีส่วนร่วมมีอิสระในการเข้าร่วมดำเนินงาน แต่มี ข้อด้อยคือการมีส่วนร่วมนั้นขาดความยั่งยืน ซึ่งสถานการณ์ปัญหาต่างๆ เหล่านี้อาจนำไปสู่แนวโน้มที่จะ เกิดขึ้นในอนาคต ได้แก่ ปัญหาจากการที่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอาจมีจำนวนเพิ่มขึ้นแต่ดำเนินการแบบซ้ำซ้อน ปัญหาช่องว่างระหว่างวัยของสมาชิก ปัญหาการเข้าสู่กระบวนการแปลงพื้นที่ในลักษณะ “เจนตริฟิเคชัน” (gentrification) ตลอดจนอาจนำไปสู่การสูญเสียความแท้และบูรณภาพของมรดกทางวัฒนธรรม จากผล การศึกษาดังกล่าว วิทยานิพนธ์นี้เสนอข้อเสนอแนะเพื่อเป็นแนวทางการทำงานร่วมกันที่เหมาะสมกับ บริบทของเมืองเก่าสงขลา รวมถึงสามารถนำไปใช้กับเมืองเก่าอื่น ๆ ในประเทศไทยที่มีประเด็นปัญหา ไกลเคียงกัน 2 ประการ ได้แก่ 1) การเชื่อมโยงของกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเพื่อส่งเสริมให้เกิดระบบในการ จัดการมรดกทางวัฒนธรรมอย่างมีส่วนร่วม ด้วยการจัดตั้ง “คณะทำงาน” จากตัวแทนกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วน เสีย โดยมีเทศบาลนครสงขลาเป็นผู้อำนวยการความสะดวก (facilitator) เพื่อประสานให้เกิดการจัดการมรดก ทางวัฒนธรรมด้วยการมีส่วนร่วม และ 2) การใช้วิธีการค้นหาประเด็นร่วมเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการ จัดการมรดกทางวัฒนธรรม อันประกอบด้วย 3 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนแรก ประเมินความสัมพันธ์ของทุน ทางสังคมทั้ง 3 ระดับ ขั้นตอนที่สอง วิเคราะห์บรรทัดฐานทางสังคม โดยเน้นการวิเคราะห์ด้านวิถีประชา และจารีต และขั้นตอนที่ 3 วิเคราะห์ทุนทางวัฒนธรรมที่เชื่อมโยงกับวิถีประชาและจารีต เพื่อค้นหา ประเด็นที่เชื่อมโยงไปสู่การมีส่วนร่วมในการจัดการมรดกทางวัฒนธรรม

มนชญา สระบัว. (2565). มรดกทางวัฒนธรรมกับการสื่อสารผ่านภาพกราฟิกในยุคดิจิทัล ผลการวิจัยพบว่า มรดกทางวัฒนธรรม สามารถนำมาสร้างคุณค่าใหม่ในงานกราฟิกในทุกรูปแบบ เพื่อที่จะใช้สื่อสารในโลกสังคมยุคดิจิทัลได้อย่างง่ายและรวดเร็วผ่านทั้งแพลตฟอร์มออนไลน์และออฟไลน์ ซึ่งการที่นำเรื่องราวมรดก ทางวัฒนธรรมมาเล่าเรื่องใหม่นั้นถือเป็น soft power อีกรูปแบบหนึ่งที่นำเสนอเรื่องราวที่ควรค่าแก่การสืบสานและอนุรักษ์ให้สู่รุ่นลูกหลานได้ รวมถึงสามารถใช้เป็นรูปแบบงานกราฟิกที่มีเอกลักษณ์สำคัญของพื้นที่ต่างๆ ที่อาจจะไปไกลถึงต่างประเทศ เราสามารถพัฒนาแนวคิดและแนวทางในการส่งเสริมงานออกแบบกราฟิกให้สามารถกระตุ้นการรับรู้ในเรื่องของการสื่อสาร ที่โดยในที่สุดจะสามารถส่งผลในการกระตุ้นเศรษฐกิจ ภายในประเทศได้อีกทางหนึ่ง การนำมรดกทางวัฒนธรรมมาใช้เป็นเครื่องมือในการสื่อสารผ่านผลงานภาพกราฟิก ที่มีความเป็นมาจากเรื่องเล่าต่อๆ กันมาจากรบรรพบุรุษ โบราณสถาน โบราณวัตถุ จาริต ประเพณี เป็นต้น และสิ่งเหล่านี้สามารถเรียกได้ว่าเป็นเหมือนจุดเชื่อมต่อระหว่างคนในยุคอดีตและปัจจุบัน ทำให้สามารถสื่อสาร กันได้อย่างเข้าใจผ่านภาษาภาพ เมื่อเข้าสู่ยุคดิจิทัลภาษาภาพในอดีตถูกนำมาแปลงเป็นสารที่สื่อความหมาย ไปยังผู้รับชมออกมาในรูปแบบของงานออกแบบกราฟิก ลงบนสื่อประเภทต่างๆ อาทิสื่อดิจิทัลทุกชนิด สื่อบน ผลิตภัณฑ์ สื่อบนบรรจุภัณฑ์ ล้วนแล้วแต่เป็นการสร้างตัวตนให้เจ้าของสื่อ ให้ผู้พบเห็นมีความเชื่อมั่นในองค์กรหรือร้านค้าของตนเอง จึงควรค่าแก่การอนุรักษ์เพื่อให้หยดยืนอยู่บนรากฐานของตนเองและภูมิปัญญา ของชุมชนและสังคม ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนในระยะยาว

อรมน ปั่นทอง และวรวิทย์ ประสิทธิ์ผล. (2564). แนวทางการสื่อสารเพื่อสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมหัตถกรรมผ้าทอไทยพวนบ้านใหม่ จังหวัดนครนายก การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัญหาในการสื่อสารเพื่อสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมหัตถกรรมผ้าทอไทยพวนบ้านใหม่ของกลุ่มสตรีสหกรณ์หัตถกรรมผ้าทอไทยพวนบ้านใหม่และศึกษาถึงแนวทางการสื่อสารที่ สามารถทำให้เยาวชนในจังหวัดนครนายก เกิดความตระหนักในการสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมหัตถกรรมผ้าทอไทยพวนบ้านใหม่ การวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสานระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพและการวิจัยเชิงปริมาณ โดยมีกลุ่มเป้าหมาย ประกอบด้วยปราชญ์ชุมชนด้านผ้าทอไทยพวน สมาชิกกลุ่มสตรีสหกรณ์หัตถกรรมผ้าทอไทยพวน บ้านใหม่ครู/อาจารย์/ผู้บริหารโรงเรียนในจังหวัดนครนายก ผู้นำชุมชนในอำเภอปากพลีจังหวัดนครนายก เยาวชนที่ได้เข้าร่วมกิจกรรมกับกลุ่มสตรีสหกรณ์หัตถกรรมผ้าทอไทยพวนบ้านใหม่และเยาวชนในอำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่มย่อย ส่วนการวิจัยเชิงปริมาณ ใช้การสำรวจด้วยแบบสอบถาม ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาจากบริบทภายนอกที่ส่งผลต่อการสื่อสารเพื่อสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรม ได้แก่สภาพเศรษฐกิจถดถอย นโยบายและการสนับสนุนจากภาครัฐที่ จำกัดเฉพาะกลุ่มสภาพสังคม ค่านิยม วิถีชีวิตที่เน้นวัตถุนิยม การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้บริโภค ขณะที่ปัญหาภายในกลุ่มผู้ถ่ายทอดวัฒนธรรม ได้แก่ปัญหาสุขภาพ เงินทุนการจัดหาวัตถุดิบและกระบวนการผลิตและการตลาด ส่วนปัญหาของฝ่ายผู้รับการถ่ายทอดวัฒนธรรม ได้แก่ความไม่สนใจในวัฒนธรรมท้องถิ่นแนวทางการ สื่อสารที่เหมาะสมกับการสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมหัตถกรรมผ้าทอไทยพวนบ้านใหม่ได้แก่การสื่อสารผ่านช่องทางออนไลน์ที่

เฉพาะเจาะจง การสื่อสารด้วยบุคคลต้นแบบ ผนวกกับการรณรงค์ของสถานศึกษาและสถาบันครอบครัว

Zhang Yuhua. (2566) สุนทรียภาพของมรดกวัฒนธรรมผ้าทอจ้วงจิ้น การสืบทอด พื้นฟูและออกแบบสร้างสรรค์เครื่องแต่งกายลดทลายผ้าทอจ้วงจิ้น มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเป็นมรดกวัฒนธรรม ผ้าทอจ้วงจิ้นเทคนิควัสดุและความหมายแฝงทางวัฒนธรรม วิเคราะห์สุนทรียภาพและค้นหาวิธีการ แนวทางในการสืบทอด พื้นฟูออกแบบพัฒนาและสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ใหม่จากลดทลายผ้าทอจ้วงจิ้นโดยได้ต้นแบบชุดการออกแบบเครื่องแต่งกาย โดยศึกษาผ่านเอกสาร การสำรวจภาคสนาม ภาพสัญลักษณ์และการออกแบบเชิงสร้างสรรค์ทำให้เข้าใจลดทลายผ้าทอจ้วงจิ้นอันเป็นสมบัติทาง วัฒนธรรม หัตถกรรมแห่งชาติที่สร้างขึ้นโดยกลุ่มชาติพันธุ์จ้วงจากการพัฒนาของประวัติศาสตร์เป็นเวลายาวนาน มีคุณค่าทางศิลปะอันเป็นเอกลักษณ์ความหมายแฝงทางวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ทางศิลปะของลดทลายผ้าทอจ้วงจิ้นโดยใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่เพื่อสร้างลดทลายผ้าทอจ้วงจิ้นรูปแบบใหม่และนำไปประยุกต์ใช้กับการออกแบบเครื่องแต่งกายในปัจจุบันเพื่อส่งเสริมการสืบทอดพื้นฟูวัฒนธรรมผ้าทอจ้วงจิ้น ดังนั้นการที่วัฒนธรรมพัฒนาอยู่ภายใต้เงื่อนไขใหม่หรือยุคสมัยใหม่ก็ต้องปรับให้เข้ากับเงื่อนไขใหม่หรือยุคสมัยใหม่ วิธีการนี้ถึงจะทำให้วัฒนธรรมมีบทบาทสำคัญและการพัฒนาที่ยั่งยืนดังนั้นหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องควรต้องใช้กลยุทธ์ที่มีประสิทธิภาพ เพื่อให้ผู้คนรับรู้ถึงความสำคัญและคุณค่าของผ้าทอจ้วงจิ้นสร้าง “จิตสำนึก” และ “ความเชื่อมั่น” ในวัฒนธรรมผ้าทอจ้วงจิ้นเพื่อเป็นที่ยอมรับในสังคมและหันมาใช้ผ้าทอจ้วงจิ้นมากขึ้นจนสามารถจัดตั้งกลุ่มคนที่บริโภคผ้าทอผ้าจ้วงจิ้นซึ่งเป็นกุญแจสำคัญในการสืบทอดพื้นฟูผ้าทอจ้วงจิ้นและลดทลายผ้าทอจ้วงจิ้น

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี